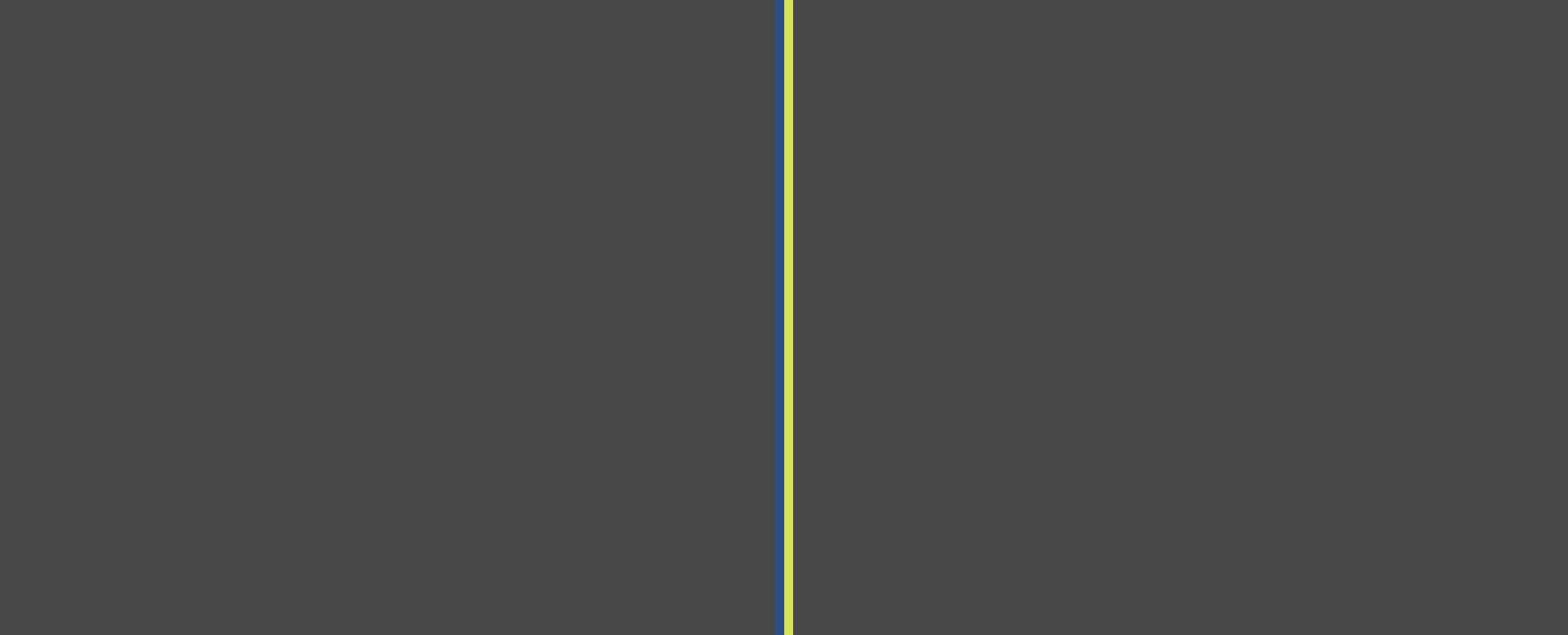

zwerfafval?
niet in mijn
gebied!

*tips voor schone
natuur en recreatie*

zwerfafval?
niet in mijn
gebied!

*tips voor schone
natuur en recreatie*

voorwoord

Niet in mijn gebied!

Als ik in mijn favoriete natuurgebied, het landschap van Gaasterland ben, zie ik regelmatig afval. Blikjes, flesjes en ander klein afval liggen her en der langs paden. Soms zelfs een hoop stenen, tuinafval, of nog erger: afval met asbest. Ik stoer me, net als heel veel andere Nederlanders, mateloos aan dit afval in de natuur.

De titel van dit boek is 'Zwerfafval, niet in mijn gebied'. Die titel slaat ook op mijzelf. Het gebied waarin je vertoeft zie je ook een beetje als je eigen gebied en ik zou graag zien dat dat gebied schoon blijft. Maar natuurlijk slaat het vooral op u, eigenaren en beheerders van bos, natuur- en recreatieterreinen. U wilt natuurlijk uw gebied schoon houden, maar u wordt er ook nog eens op aangesproken als dat niet zo is.

Maar wat kan een beheerder doen tegen zwerfafval? Waar komt het vandaan? Wie veroorzaakt het? Hoe kun je als beheerder de bezoekers van je gebied bereiken en hoe kun je hierop handhaven?

Dit boek geeft antwoorden op deze en andere vragen. Het laat voorbeelden zien van beheerders die zwerfafval aanpakken, samen met recreanten. Want gelukkig zijn er meer mensen die denken 'Zwerfafval, niet in mijn gebied'. Wat dat betreft staat de beheerder niet alleen. Vrijwilligers helpen door heel Nederland beheerders met het opruimen van zwerfafval. Daarmee hopen ze ook anderen te over-

tuigen dat het zomaar weggooien van een blikje of het dumpen van afval in de natuur niet kan. Scholen en natuurorganisaties proberen jongeren met aansprekende educatieve projecten bewust te maken van zwerfafval, zodat zij nu en in de toekomst hun afval gewoon in de afvalbak gooien. Zowel opruimen als preventie, dus.

En voor degenen die daar allemaal niet gevoelig voor zijn, hebben we gelukkig altijd nog de handhaving. Samenwerking met andere partijen kan daarbij helpen. Ook daarvan zijn inspirerende voorbeelden opgenomen in dit boek. Maar ook daarover is het laatste woord nog niet gesproken omdat eigenaren/beheerders hier nog vaak tegen problemen oplopen.

Hopelijk helpt dit boek ons om samen met bezoekers en belanghebbenden te komen tot schone natuur- en recreatieterreinen. Zodat we ons weer helemaal thuis voelen in ons gebied!

Als Bosschap vinden wij de afvalproblematiek in bos en natuur een groot probleem; daarom heeft het ook al geruime tijd onze aandacht. Wij doen ons uiterste best om samen naar goede oplossingen te zoeken. Dit boekje kan daarbij zeker van pas komen!

Ed Nijpels,
voorzitter Bosschap

inhoud

voorwoord

inhoud

1	schoon op stap	8
2	om wat voor afval gaat het?	14
3	waar liggen de grootste problemen?	24
4	wie is verantwoordelijk?	32
5	inzamelen en opruimen	44
6	handhaven	56
7	voorlichting en preventie	66

colofon

“Dit boek geeft u tips en inspiratie om uw eigen gebied schoner en mooier te maken”

schoon op stap

Eén op de drie Nederlanders vindt recreatieterreinen niet schoon, blijkt uit onderzoek. Nederlanders ergeren zich het meest aan zwerfafval in parken, stranden, recreatieplassen en bossen. Een rondgang langs beheerders van natuur- en recreatieterreinen leert dat ook zij zich storen aan afval in hun gebied. Gelukkig zijn er inmiddels ook ervaringen met hoe het schoner kan. Hoog tijd dus om aan de slag te gaan!

De beheerders vinden zwerfafval vervelend, maar weten vaak niet goed hoe ze het moeten voorkomen. Ze houden het meestal dus vooral bij opruimen. Maar er is nog veel meer mogelijk. Daarbij is er niet een standaard aanpak die gegarandeerd succes biedt.

De ervaring leert wel dat een combinatie van opruimen, handhaven en voorlichten het best werkt. En dat het vooral maatwerk is: per locatie verschillen de problemen en de partijen die betrokken zijn bij de oplossing. Dit boek schetst kort een beeld van de omvang en de aard van het probleem. Wie veroorzaakt het zwerfafval eigenlijk? En waar ligt het afval dan? En wie is verantwoordelijk voor het opruimen? Maar bovenal laat het boek mensen aan het woord die hun ideeën, oplossingen en aanpakken met u delen. We hopen dat dit boek u inspiratie biedt om uw eigen gebied schoner en mooier te maken. We wensen u daarbij veel succes!

Schoon op stap

Het project Schoon op Stap (onderdeel van het Impulsprogramma Zwerfafval) van SenterNovem heeft in kaart gebracht welke aanpakken er zijn voor het voorkómen en bestrijden van zwerfafval op natuur- en recreatieterreinen. Gesprekken en workshops met beheerders van natuur- en recreatieterreinen, gemeenten, waterschappen, stichting landschapsbeheer, milieu- en natuurcentra en particuliere grondbezitters hebben duidelijk gemaakt dat er geen blauwdruk is voor succes. Wat voor het ene gebied goed werkt, is voor een ander gebied minder geschikt. Maar successen zijn er zeker. Beheerders van natuurgebieden en recreatieterreinen kunnen leren van die successen. Daarom is dit boek samengesteld.

Om wat voor gebieden gaat het?

Dit boek richt zich op de aanpak van zwerfafval in natuurgebieden en op recreatieterreinen. De focus ligt op:

- (natuur)gebieden in beheer van natuurbeheerders, waterschappen, gemeenten, nationale parken, provinciaal landschapsbeheer, recreatieschappen en particuliere grondbezitters.
- recreatieterreinen in het buitengebied en recreatiegebieden die grenzen aan binnenwater en recreatieplassen (zoals bijvoorbeeld het Veenmeer of Veluwemeer, maar ook kleinere plassen zoals Rhederlaag of het Hulsbeek).

“Bijna 70 procent van de Nederlanders ziet dagelijks zwerfafval om zich heen”

De voorbeelden in het boek laten zien dat de aanpak van zwerfafval in natuurgebieden en op recreatieterreinen verschilt. Dit heeft te maken met de recreatiedruk maar ook met de uitstraling van het gebied. Op hele bijzondere locaties vinden mensen zwerfafval vaak extra storend. Ze zijn dan bereid om meer moeite te doen om afval netjes op te ruimen.

Lessen uit de strandaanpak: geef het goede voorbeeld!

Henk Klein Teeselink van de Stichting Nederland Schoon heeft veel ervaring opgedaan met de zogenaamde strandaanpak. Klein Teeselink licht toe: "We helpen bij de preventie en bestrijding van zwerfafval op en rond het strand. Stichting Nederland Schoon ondersteunt beheerders en paviljoenhouders door het beschikbaar stellen van afvalzakjes en speciale afvalbakken. Maar we organiseren ook uitwisselingsbijeenkomsten voor beheerders en doen onderzoek om tot een optimaal beheersmodel voor de stranden te komen." In het kader van het project 'Schoonste strand van Nederland' strijden alle stranden jaarlijks voor de titel 'Schoonste strand van Nederland'. Elk jaar wordt een winnaar uitgekozen en worden aan schone en zeer schone stranden 'sterren' uitgereikt. De ANWB beoordeelt de schoonheid van alle 90 stranden aan de hand van een objectieve systematiek. Klein Teeselink heeft gezien dat de medewerking van paviljoenhouders cruciaal is. "Om paviljoenhouders te stimuleren hebben we daarom nu ook de wedstrijd 'Schoonste paviljoen van Nederland'.

Publiek en beheerders kunnen in 2009 voor het eerst zelf hun stem uitbrengen over de netheid van strandpaviljoens. Het gaat dan om de netheid rond het paviljoen, of er voldoende afvalbakken staan, maar ook of de toiletten schoon zijn. Hiermee hopen we dat de stranden structureel schoner worden, het beheer verbetert, de verschillende partijen beter samenwerken en natuurlijk dat het publiek minder zwerfafval veroorzaakt." En die aanpak lijkt te werken, want op basis van de ANWB metingen blijkt dat de stranden de laatste zes jaar structureel schoner zijn geworden.

Hoewel stranden en natuur-en recreatieterreinen verschillen, valt er volgens Klein Teeselink wel te leren van de strandaanpak. "Als er afvalbakken in een gebied staan, leeg die dan op tijd. Een vuilnisbak die overstroomt, geeft het signaal dat de beheerder ook niet goed voor de omgeving zorgt, dus dan moet je dat als bezoeker van een gebied

**"48 procent
vindt Nederland
niet zo schoon
of helemaal niet
schoon"**

ook niet te doen." Ook is het belangrijk duidelijke afspraken te maken met aangrenzende gebieden: "Stel het parkeerterrein bij een recreatieterrein valt niet onder beheer van het recreatiegebied. In het gebied zelf is alles keurig schoon, maar op de parkeerplaats is het een troep. Bezoekers maken geen onderscheid in wie welk gebied beheert. Ze zien troep op het parkeerterrein en zullen daarom ook troep op het recreatieterrein veroorzaken."

Wat volgens Klein Teeselink ook goed werkt is duidelijk zichtbaar de omgeving schoon houden. Dat geeft het goede voorbeeld en zorgt dat mensen zelf minder afval achterlaten. "Dat is op een strand met veel mensen in een relatief klein gebied natuurlijk veel gemakkelijker te organiseren dan in een uitgestrekt natuurgebied. Maar op drukke dagen is deze aanpak wel heel goed toe te passen op een recreatiegebied."

Bedenk daarbij dat zwerfafval voor veel mensen geen belangrijk onderwerp is, stelt Klein Teeselink. "Ook al ergeren mensen zich wel aan zwerfafval, ze denken er niet erg over na. Het is in de meeste gevallen ook niet heel bewust gedrag om afval te veroorzaken. Mensen lopen ergens en er waait een papiertje uit hun handen. Hoeveel moeite gaan mensen dan doen om dat papiertje te pakken te krijgen en alsnog in een vuilnisbak te gooien? Het is een soort automatisch gedrag. Het heeft dan geen zin om mensen te gaan voorlichten met rationele argumenten. Dat komt niet aan."

**Impulsprogramma
Nederland maakt wérk van zwerfafval**
In het voorjaar van 2007 bundelden overheid en bedrijfsleven de krachten tegen het groeiende zwerfafvalprobleem in het Impulsprogramma Zwerfafval 2007-2009.

De speerpunten van het Impulsprogramma zijn:

1. preventie en innovatie om zwerfafval te voorkomen en te verwijderen,
2. handhaving door effectief optreden tegen veroorzakers van zwerfafval,
3. Slim en effectief opruimen van zwerfafval.

Het Impulsprogramma is een gezamenlijk initiatief van:

- VNO-NCW (ook namens MKB-Nederland)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Ministerie van VROM

Voor de uitvoering tekenen:

- Stichting Nederland Schoon (namens het bedrijfsleven)
- SenterNovem (namens ministerie van VROM)

Wilt u meer weten over de projecten die vanuit het Impulsprogramma worden uitgevoerd? Bezoek dan de website www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

om wat voor afval gaat het?

Mensen gooien van alles op de grond. Blikjes, flesjes, kauwgum, patatbakjes, schillen, snoepapiertjes, chipszakken, voedselresten en sigarettenpeuken. Ook in natuur- en recreatiegebieden is zwerfafval te vinden dat door mensen is achtergelaten. Een toenemend probleem in natuur- en recreatiegebieden is het illegaal dumpen van afval. De gekste dingen worden gedumpt in de natuur: huisvuil, fietswrakken, accu's, meubilair, autobanden, koelkasten... Ook vinden veel beheerders van natuur- en recreatiegebieden tuinafval op hun terreinen. Het probleem is dat de mensen die tuinafval achterlaten in de natuur, dat niet als afvaldumping zien. Zij denken dat groenafval geen probleem is in de natuur. Het tegendeel is echter waar. Tuinafval verstoort de flora en fauna en voordat het tuinafval verdwenen is, duurt een lange tijd.

De **officiële definitie** van **zwerfafval** is: "afval dat door mensen bewust of onbewust is weggegooid of achtergelaten op plaatsen die daar niet voor bestemd zijn of door indirect toedoen of nalatigheid van mensen op die plaatsen terecht is gekomen." Zwerfafval bestaat uit verpakkingsmateriaal van consumpties zoals blikjes, flesjes, wikkels en patatbakjes maar ook sigarettenpeuken, kauwgum, kranten, folders en tissues.

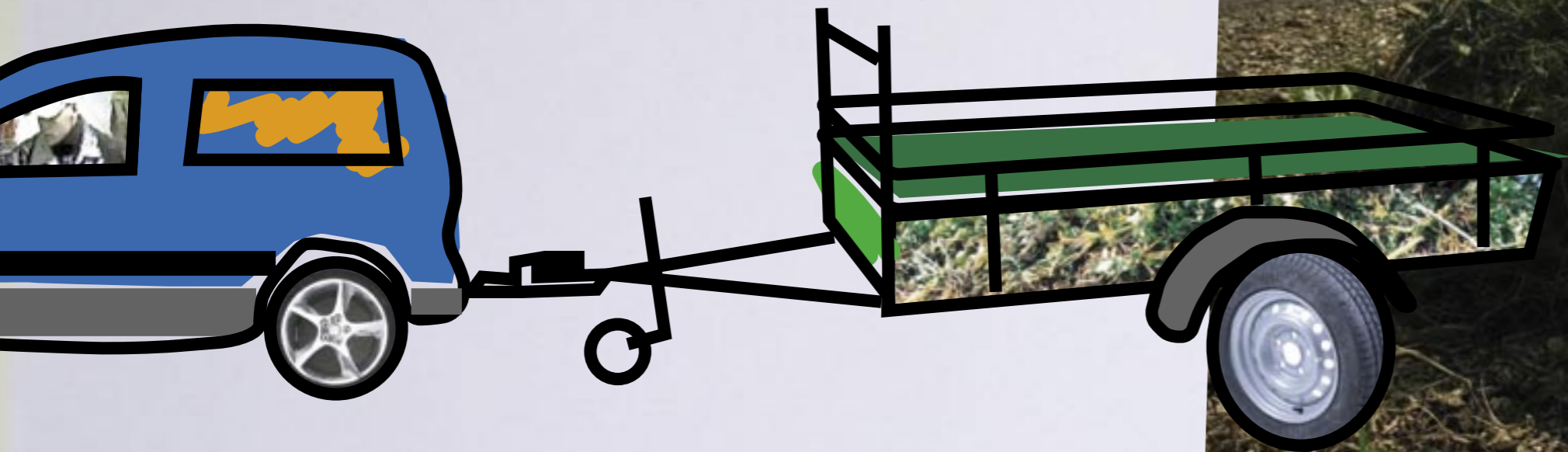
Bij **illegale dump** gaat het om afval dat achtergelaten is met voorbedachten rade.

Wie veroorzaakt het?

Ruim 40 procent van de Nederlanders geeft toe zelf ook wel eens een papertje, blikje, sigarettenpeuk of iets dergelijks op de grond te gooien. Daarbij vertrouwen we andere mensen helemaal niet: ruim 80 procent van de Nederlanders denkt dat iedereen wel eens wat op de grond gooit. Uit observatieonderzoek blijkt dat gedrag van mensen beïnvloed wordt door de fysieke omgeving. Als het ergens rommelig is, laten ze gemakkelijker zwerfafval achter dan in een opgeruimde, schone, omgeving. De uitspraak 'Vuil trekt vuil aan', is dus wetenschappelijk onderbouwd!

Maar niet alleen een rommelige omgeving trekt vuil aan. Sommige mensen willen ook gewoon snel en goedkoop van hun afval af. Zeker in natuur- en recreatiegebieden zorgt dat nogal eens voor illegale afvaldumpingen. Door meer inzicht te krijgen wie waarom afval achterlaat in een gebied, kan een beheerder een strategie bedenken om de vervuiler aan te spreken. Want een groep scholieren vereist een hele andere aanpak dan iemand die structureel grote hoeveelheden afval in een natuurgebied dumpt. En een inwoner van een gemeente die betrokken is bij de omgeving, spreek je anders aan dan iemand die alleen maar een weekje op vakantie is in de buurt. Probeer er dus achter te komen wie in uw gebied de troep maakt!

“Een gratis stortregeling voorkomt illegaal dumpen niet!”

Afval zwerft langer dan je denkt

Wanneer afval in de natuur terecht komt en niet wordt opgeruimd, duurt het dagen tot jaren voordat het vergaat. Enkele voorbeelden:

- appelklokhuis - ongeveer 14 dagen
- bananen- of sinaasappelschil - 1 tot 3 jaar, afhankelijk van het weer
- bananen- of sinaasappelschil - 1 tot 3 jaar, afhankelijk van het weer
- blikjes van frisdrank - het deksel (aluminium) doet vergaan over 20 tot 25 jaar
- kraan van polyester, zoals frisdrankflesjes - 50 jaar over
- petfles van polyester, zoals frisdrankflesjes - in de schaduw 10 jaar, in de zon 5 jaar
- sigarettenpeuken - ongeveer 2 jaar
- kartonnen drankbeker - minstens een half jaar
- polystyreen zoals koffiebekers, patatbakjes, piepschuim - enkele tot enkele tientallen jaren
- papier en karton - half jaar
- plastic zak - 10 tot 20 jaar
- glazen flesje - 1 miljoen jaar

“Natuurlijkhebbers nemen afval mee, de weekendrecreanten laten vaak drinkpakjes achter”

Jongeren

Jongeren van 12 tot 24 jaar veroorzaken meer zwerfafval dan de gemiddelde Nederlander, vooral in de omgeving van de school en als ze recreëren. Maar diezelfde scholieren zijn ook inventief om dingen te bedenken om zwerfafval te voorkomen en op te ruimen. Lees daarover meer in Hoofdstuk 7.

Goois Natuurreservaat: scholieren

Poul Hulzink, hoofd terreinbeheerder van het Goois Natuurreservaat ergert zich groen en geel aan de enorme hoeveelheden zwerfafval in zijn gebied. Het Goois Natuurreservaat bestaat uit een veertigtal natuurterreinen in de buitengebieden van de Noord-Hollandse gemeenten Naarden, Huizen, Bussum, Blaricum, Laren en Hilversum. "Door het natuurgebied en langs de randen van het gebied lopen fietsroutes die veel door scholieren worden gebruikt die van huis naar school fietsen en terug", vertelt Hulzink. "Dat levert veel zwerfafval op. Eigenlijk zouden we meer aan preventie moeten doen. Scholieren moeten op school aangesproken worden over waar ze nu eigenlijk mee bezig zijn. En dan maar hopen dat het helpt. Want eigenlijk heb ik helemaal geen zin om de troep op te ruimen van de lieve burgers." Verschillende gemeenten en terreineigenaren in het gebied werken inmiddels intensief samen om dit probleem effectiever en efficiënter aan te pakken.

Afvaldumpingen: kwestie van mentaliteit en onwetendheid

Kees van Son van Nationaal Park Drentsche Aa: "Een medewerker van Staatsbosbeheer in Drenthe heeft wel eens iemand aangesproken die met een aanhanger afval op weg was naar de milieustraat. Toen die langs de milieustraat reed besloot onze medewerker om die auto te volgen. Even later stopte de auto in het buitengebied en de bestuurder wilde het afval daar gaan dumpen. Gevraagd naar de reden waarom het afval niet bij de milieustraat was ingeleverd,

was het antwoord dat de rij te lang was. Mensen dumpen ook wel uit onwetendheid afval. Vooral bij tuinafval wordt door veel mensen gedacht dat het geen kwaad kan om dat te dumpen in een natuurgebied. Als je als beheerder mensen uitlegt waarom dat wel een probleem is, heeft dat meestal wel effect."

ROVA: positieve effecten van diftar

Gedifferentieerde tarieven voor afvalinzameling (diftar) wordt vaak in één adem genoemd met zwerfafval/afvaldumpingen. Onderzoek heeft het verband tussen diftar en de toename van illegale dump en zwerfafval echter nog nooit aangetoond. Ook volgens Astrid van Voorst, beleidsmedewerker van ROVA afvalverwerking, is in hun gebied de overlast niet groter in gemeenten met diftar dan in gemeenten die geen diftar hanteren. De redenen voor afvaldumping verschillen volgens Van Voorst ook niet in een diftar- of niet-diftar-gemeente. "Een gratis stortregeling voorkomt illegaal dumpen niet. Ook als burgers gratis mogen storten, verdwijnt het dumpen van wietafval en of van bouw- en sloopafval van MKB-bedrijfjes niet." Van Voorst ziet juist positieve effecten van diftar. "Diftar gaat uit van een rechtvaardige verdeling van kosten. Dat levert betrokken burgers op."

Landschap Overijssel: verschil tussen natuur- liefhebber en zondagse recreant

Hans Dijkstra, terreinbeheerder west van Landschap Overijssel, heeft in toenemende mate last van illegale

Redenen afvaldumping

Er zijn verschillende redenen voor zwerfafval en afvaldumping in natuur- en recreatiegebieden:

- gemakzucht,
- een inzamelstructuur die niet aan de behoefte voldoet,
- terreinen die uitnodigen tot dumpen,
- een grote hoeveelheid afval in één keer (bijvoorbeeld bij verbouwingen), waarvan mensen niet weten waar ze het moeten laten,
- de beperkte mogelijkheden om te handhaven, waardoor het dumpen van afval veelal ongestraft blijft,
- onwetendheid (met name tuinafval).

Wie veroorzaakt zwerfafval?

Er zijn drie types veroorzakers van zwerfafval:

- de onwetenden: zij zijn zich er niet van bewust dat bijvoorbeeld het dumpen van tuinafval niet goed is voor een natuur- of recreatiegebied,
- de incidentele dumpers,
- de structurele dumpers: zij vormen een kleine groep, maar wel een groep die erg moeilijk aanspreekbaar is om hun gedrag te veranderen.

Terreinbeheerders en gemeenten kunnen zich met voorlichting het beste op de onwetenden en de incidentele dumpers richten: daar valt winst te halen. De structurele dumpers zijn alleen te bereiken met (hoge) boetes.

dumpingen in de gebieden die hij beheert. In de buurt van bebouwing wordt veel tuinafval gedumpt. Verder worden er soms resten van hennepplantages aangetroffen, spullen uit laboratoria, resten van koperdiefstal, koelkasten of zelfs caravans. Dumpingen vinden vooral plaats langs (zand)wegen die voor auto's toegankelijk zijn. Landschap Overijssel beheert zo'n 5000 hectare natuurterrein en landgoederen, verspreid over de provincie Overijssel. De meeste natuurgebieden zijn toegankelijk onder bepaalde voorwaarden, maar er zijn ook enkele kwetsbare stukken afgesloten. Dijkstra ziet een groot verschil in mentaliteit tussen bezoekers. Hij onderscheidt twee soorten bezoekers: de echte natuurliefhebbers en de 'zondagmiddag recreanten'. De natuurliefhebbers nemen hun afval mee uit het gebied. De weekendrecreanten laten meer achter, vaak drinkpakjes maar ook soms dingen als luiers. Ook ziet Dijkstra een verschil in mentaliteit tussen mensen in zijn district (West-Overijssel) en andere gebieden rondom Enschede en Hengelo. "Vaak hebben mensen uit grote steden een andere mentaliteit, ze zijn mondiger en ze beleven de natuur in hun omgeving anders. Dat levert meer overtredingen op zoals zwerfafval en illegale dumpingen."

“Met meer inzicht over wie
waarom afval achterlaat,
kan een beheerder
strategieën bedenken
om de vervuiler
aan te spreken”

waar liggen de grootste problemen?

Beheerders zien een duidelijk verschil tussen natuur- en recreatiegebieden wat zwerfafval betreft. "Natuurlijfheders die het bos in gaan, laten echt geen afval achter", aldus een beheerder van een natuurgebied. Op recreatieterrinen, en vooral die dicht bij grote steden, laten bezoekers wel veel zwerfafval achter. Een kwestie van intensief gebruik, maar ook van mentaliteit. In natuurgebieden zijn vooral afvaldumpingen een probleem. Langs randen van gemeenten wordt veel tuinafval gevonden.

Natuurgebied in stedelijke omgeving **Westduinpark: zwerfafval liever voorkomen dan opruimen**

Het Westduinpark in Den Haag is een Natura 2000-gebied en ligt tussen het strand en de bebouwde kom. Volgens Johan Molenkamp van de gemeente Den Haag heeft Westduinpark gemiddeld last van zwerfafval. "Het is geen gigantisch probleem, maar omdat het een Natura 2000-gebied is moet het wel aan allerlei eisen voldoen om dat predicaat te houden. Ook op gebied van afval. En het kan altijd beter. Er komen veel mensen in Westduinpark, niet alleen om in het gebied te wandelen maar het wordt ook gebruikt als toegang naar het strand. Ook worden er evenementen georganiseerd zoals de duinenmars. Die bezoekers zorgen voor zwerfafval. En op drukke stranddagen laten de strandgangers veel afval achter rond de afritten van de strandpaviljoens."

Recreatieterrein in Gelderland **Recreatieterreinen van RGV: opruimen is nog steeds nodig**

De RGV houdt zich bezig met het beheren en exploiteren van (dag)recreatieve voorzieningen voor een breed publiek in de regio Gelderland en omstreken. De RGV beheert en exploiteert onder andere de recreatiegebieden de Berendonck en Groene Heuvels. Maarten van Meteren, regiomedewerker van de RGV, is onder andere beheerder van die gebieden. De Berendonck had veel last van illegale dumpingen, vertelt Van Meteren. "Zo werden er onder andere auto's gedumpt en in brand gestoken. Ook werden regelmatig voorzieningen vernield. Sinds er slagbomen zijn geplaatst bij de parkeerplaatsen is het terrein 's avonds niet meer toegankelijk voor auto's. Dat voorkomt voor een groot deel dumpingen en vernielingen."

Snoeproutes

Hoe pak je zwerfafval aan langs 'snoeproutes'? Op basis van ervaringen in verschillende gemeenten is een aanpak ontwikkeld voor zwerfafval langs routes die jongeren afleggen van school op weg naar huis, of van scholen naar winkelcentra. Wat werkt in welke situatie en waarom. Kijk voor meer informatie op: www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

“Het terrein is ‘s avonds niet meer toegankelijk voor auto’s, dat voorkomt veel dumpingen en vernielingen!”

De Gemeente Opsterland verminderde het aantal dumpingen van tuinafval door:

- een campagne 'afval dumpen doe je niet, niet in de natuur',
- het verlagen van het tarief voor de GFT container ,
- het openen van extra brengpunt voor groenafval in gemeente,
- het aanbieden van aanhangwagen bij de milieustraat voor verhuur,
- het maken van afspraken met de buitendienst en werkvoorzieningschap over het snel opruimen van het 'eigen' groenafval afkomstig van onderhoud.

Randen van gemeente

Gemeente Tynaarlo: tuinafval is ook zwerfafval

Aan de randen van steden en dorpen en in openbaar groen wordt vaak tuinafval gedumpt. Ook de gemeente Tynaarlo in Drenthe heeft daar last van, vertelt ambtenaar Benno Klapwijk. "Mensen dumpen hun tuinafval zonder schuldgevoel. Het vervelende is dat ze tuinafval zelf niet altijd als (zwerf)afval zien. Als je mensen er op aanspreekt, reageren ze verbaasd. Het idee is dat groenafval in de natuur toch wel verteert en dat het geen kwaad kan. Ze vergeten dat gemaaid gras in de GFT-container kan en dat wij voor grof snoeiafval een milieustraat exploiteren. Het gedumpte tuinafval ruimen we nu apart op, tegen hoge extra kosten. Mensen willen geen bergen snoeiafval in hun eigen tuin, dat is logisch, maar iedereen heeft een GFT-container en de milieustraat is van dinsdag tot zaterdag open. Als het moet, halen we snoeiafval ook op aan huis. Sinds kort maken we noodgedwongen meer werk van buurtgerichte handhaving."

Natuurgebied langs rivier

Langs de Maas: vuilnisbelt in plaats van natuurgebied

In Limburg treedt de Maas elk jaar in het winterseizoen buiten zijn oevers. Soms verschillende keren. Dan blijft veel zwerfafval achter op de rivieroever en voor stuwen en sluizen. In het kader van een Grensmaasproject worden de oevers van de Maas afgegraven. De strook langs de rivier moet dan natuurgebied worden. Tijdens informatie-

avonden in de dorpen bleek dat de mensen zich zorgen maken over extra zwerfafval. Als de rivier breder wordt en langzamer gaat stromen, is de kans namelijk groter dat er afval uit het water blijft hangen aan struiken. Volgens de bewoners wordt het langs de Maas dan geen natuurgebied, maar een grote vuilnisbelt.

Proeftuinproject 'Schone Maas'

De problemen met zwerfafval rond de Maas in Limburg dwingen de verschillende verantwoordelijke partijen om samen te werken. Dat deden ze al eerder in het project 'Schone Maas'. Dat heeft een vervolg gekregen in een project dat via de proeftuinsubsidie van het Impulsprogramma Zwerfafval van SenterNovem wordt gefinancierd. Het Waterschap Roer en Overmaas is de initiatiefnemer van het project. Samen met Rijkswaterstaat Limburg, Ark Natuurontwikkeling, Provincie Limburg en het ministerie van VROM werken ze aan het terugdringen van de duizenden kilo's afval die jaarlijks te vinden zijn langs de Maas, de beken en natuurerreinen. In het nieuwe project ligt de nadruk op opruimacties, onderzoek, bewustwording en voorlichting. Het project heeft een looptijd van begin 2009 tot eind 2010. Doelstelling is om de hoeveelheid zwerfafval met 20 procent te verminderen. Inzet is ook om de samenwerking tussen de verschillende partijen structureel te maken en voort te zetten na de afsluiting van dit project. Meer weten? www.zwerfvuil.eu

Natuurterrein Sallandse Heuvelrug

Natuurgebieden: vooral afvaldumpingen

Sjaak van Dijk, boswachter van Staatsbosbeheer op de Sallandse Heuvelrug, stelt dat op natuurterreinen vooral afvaldumpingen een groot probleem zijn. Daarom pleit hij voor het gratis brengen van grofvuil bij afvalbrengpunt of voor het aanzienlijk verlagen van het tarief voor bedrijven. Van Dijk: "Hoe hoger de drempel, des te meer afval er in bos en veld te vinden is." Ook ruime openingstijden van het afvalbrengpunt voorkomt dumpingen volgens Van Dijk. Een deel van de Sallandse Heuvelrug valt onder de gemeente Hellendoorn. "Die gemeente krijgt bijna dagelijks een melding van illegale afvaldumping binnen, zo'n 300 meldingen per jaar. Een deel daarvan wordt ook op de Sallandse Heuvelrug gedumpt."

“Mensen dumpen tuinafval zonder schuldgevoel!”

“300 meldingen van illegale afvaldumpingen per jaar”

- Hotspots zwerfafval**
- Langs wegen en parkeerplaatsen
 - Scholen
 - Fietsroutes
 - Openbaar vervoer
 - Stranden
 - Winkelcentra
 - Sportvelden

wie is verant- woordelijk?

Gemeenten, Rijkswaterstaat en beheerders van (natuur) gebieden zijn officieel verantwoordelijk voor het opruimen van de openbare ruimte. Hoeveel kosten er gemoeid zijn bij het opruimen van zwerfafval is niet exact te achterhalen. Dat het om honderden miljoenen gaat, staat als een paal boven water. Gemeentelijke kosten voor zwerfafval zijn aanzienlijk hoger dan de kosten die Rijkswaterstaat maakt om de gebieden langs snelwegen schoon te houden. Hoeveel geld beheerders van natuur- en recreatieterreinen kwijt zijn aan het opruimen van zwerfafval is niet bekend.

In de praktijk is er nogal eens discussie over wie voor de kosten op moet draaien. Beheerders van natuur- en recreatieterreinen geven aan dat zij niet om die troep gevraagd hebben, maar gemeenten hebben ook geen budget om de kosten op zich te nemen. Toch loont het in veel gevallen de moeite om als beheerder met gemeenten, Rijkswaterstaat en waterschappen om de tafel gaan zitten om te kijken hoe het probleem van zwerfafval gezamenlijk aangepakt kan worden. Met duidelijke afspraken en flexibiliteit van alle partijen blijkt veel mogelijk.

Rijkswaterstaat haalt in Limburg zwerfafval op

Bij zwerfafval aan de oevers van de Maas in Limburg zijn heel veel partijen betrokken, zoals Rijkswaterstaat, beheerders van gebieden, het waterschap, gemeenten en de provincie. Ieder is voor een deel verantwoordelijk voor het opruimen van zwerfafval. Het maken van

concrete afspraken daarover valt volgens Lea Crijns van Rijkswaterstaat niet altijd mee. Wettelijk gezien is het heel duidelijk: elke eigenaar en/of beheerder van een terrein langs de Maas is zelf verantwoordelijk voor het verzamelen, afvoeren en verwerken van aangespoeld zwerfvuil. Omdat het verzamelen arbeidsintensief is en de kosten voor afvoer hoog, betekent dat in de praktijk dat het vuil vaak blijft liggen. Rijkswaterstaat wil een bijdrage leveren om dat te veranderen: eigenaren, pachters of beheerders van een terrein in het winterbed van de Maas kunnen sinds 2006 het door henzelf verzamelde zwerfvuil op laten halen door Rijkswaterstaat. Dat is geregeld in de Richtlijn Zwerfvuil van RWS Limburg. RWS regelt en betaalt het afvoeren en verwerken van zwerfvuil uit het winterbed van de Maas van Eijsden tot aan Hedel. In principe voert RWS alleen vuil af dat door hoog water is aangevoerd (het zogenaamde 'natte zwerfvuil'). Op dit moment maken vooral natuurterreinbeheerders dankbaar gebruik van de regeling. Zij waarderen de samenwerking: zij regelen de vrijwilligers die het vuil verzamelen, Rijkswaterstaat regelt de aannemer die het vuil afvoert. Andere organisaties, bedrijven en particulieren maken nog niet zo heel veel gebruik van de regeling. Volgens Crijns is het moeilijk een evenwicht te vinden in de promotie van de regeling. "Als je teveel via algemene kanalen reclame maakt voor de regeling, word je de milieustraat van de gemeente, maar als je te weinig reclame maakt, blijft al het zwerfvuil liggen. De kunst is om heel selectief de betrokken terreineigenaren en –beheerders in het winterbed te bereiken."

“Een kwestie van duidelijke afspraken en zelf een beetje flexibel zijn”

Opruimen binnen straal van 25 meter

Het Besluit beheer verpakkingen en papier en karton verplicht bedrijven om maatregelen te nemen om zwerfafval zoveel mogelijk te voorkomen. Verder heeft het ministerie van VROM de zogenaamde 8.40-AMvB's omgezet in een algemeen activiteitenbesluit. Bedrijven die onder zo'n 8.40-AMvB vallen hebben geen milieuvergunning nodig, maar moeten hun activiteiten wel melden bij de gemeente. Het nieuwe algemeen activiteitenbesluit verplicht bedrijven om binnen een straal van 25 meter van hun bedrijf al het zwerfafval te verwijderen. Dit besluit is sinds 1 januari 2008 van kracht.

Soms maken terreinbeheerders contractuele afspraken met commerciële exploitanten in hun gebied om een terrein groter dan de straal van 25 meter rond hun onderneming schoon te houden. Voor de beheerder kan dit soms heel aantrekkelijk zijn.

Maarten van Meteren, RGV: Op recreatieplas de Berendonck is alles duidelijk

“Bij ons zijn de rollen en afspraken duidelijk”, zegt Maarten van Meteren, medewerker van de RGV, regio Zuid. “Een aantal pachters op het terrein exploiteert verkoopwagens en kiosken. In het pachtcontract staat dat afval dat door hen veroorzaakt wordt, verwijderd dient te worden en dat ze bovendien verantwoordelijk zijn voor het schoon houden van het terrein in een straal van 50 meter rond het verkooppunt. Dat werkt heel goed. Ze houden zich aan de afspraken en we werken ook heel goed samen. Soms prikken wij zelf ook rond hun wagens, maar ze ruimen ook wel eens wat meer op dan waar ze strikt toe verplicht zijn. Naast de vaste exploitanten hebben we te maken met evenementen op onze terreinen. In de vergunning is als bepaling vastgelegd dat er geen afval achtergelaten mag worden. Ook dat werkt goed. In praktijk werken we daar wel actief aan mee, bijvoorbeeld door zakken ter beschikking te stellen en af te spreken dat ze de zakken op een bepaalde plek mogen achterlaten, waarna wij zorgen voor het afvoeren ervan. Een kwestie van duidelijke afspraken en zelf een beetje flexibel zijn dus.”

Samenwerken in Zuidoost Friesland om zwerfafval/dumpingen te verminderen

In 2006 en 2007 werd in Zuidoost-Friesland de campagne ‘afval dumpen doe je niet in de natuur’ gehouden. Opsterland werkte daarbij samen met drie andere gemeenten, het waterschap, Natuurmonumenten, de Friese Milieu-

federatie, Staatsbosbeheer, ROM Zuidoost Friesland en It Fryske Gea. Het doel van de campagne was om zwerfafval en dumpingen te verminderen, vertelt Anja Woortman, adviseur van de Friese gemeente Opsterland. Daarbij probeerden ze met communicatie en handhaving vooral de mentaliteit van mensen te veranderen. De campagne startte met wethouders van de betrokken gemeenten die een in scène gezette afvaldumping opruimden. Dit werd goed opgepikt door de pers. In de campagneperiode stonden er borden langs de weg, werden via de regionale tv- en radiozenders spotjes uitgezonden, er was een website en een flyer over afvaldumping die uitgedeeld kon worden. Wat ook hielp volgens Woortman was dat er bij afvaldumpingen een bordje neer werd gezet met de tekst 'afval dumpen doe je niet in de natuur'. Het afval werd dus niet direct opgeruimd, maar bleef even liggen. "Ons idee was dat mensen die dat afval gedumpt hadden zich wel een beetje zouden schamen als ze het bordje zouden zien."

Al met al is Woortman tevreden over de resultaten van de campagne. De samenwerking verliep zeker in het eerste jaar goed. "Samen konden we meer bereiken dan ieder alleen, niet alleen wat betreft de grootte van het gebied, maar ook wat betreft middelen en menskracht. En we hebben veel van elkaar geleerd." Minder positief was dat de inzet en betrokkenheid van alle partijen nogal verschilde, zeker in het tweede jaar. Haar advies aan partijen die op dit gebied willen gaan samenwerken, is dan ook om vooraf duidelijke afspraken te maken over de

inzet van menskracht en middelen. Ook belangrijk is om duidelijke afspraken te maken over het doel van de actie, liefst zo kwantitatief mogelijk. Dan kun je achteraf bepalen of het project geslaagd is. Een goede monitoring is daarbij onontbeerlijk.

Drenthe: uiteindelijk draait het om de kosten

In Drenthe vindt op provinciaal niveau handhavingsoverleg plaats. Ook zijn er afspraken over afvaldumpingen. Bij een dumping onder de 50 kuub is de gebiedsbeheerder of gemeente verantwoordelijk voor het opruimen. Boven de 50 kuub is de provincie verantwoordelijk. Maar dat is vooral inrichtinggebonden. Daarbij kan de vraag wie verantwoordelijk is voor het opruimen en dus voor de kosten daarvan, ook tot een impasse leiden. Als voorbeeld noemt Henny Bouwers, juridisch medewerker team Handhaving van de provincie, het storten van vervuilde grond. Zodra die storting ontdekt was, hielden zowel de gemeente, de provincie en het waterschap zich angstvallig stil. Want niemand wilde opdraaien voor de kosten. Maar in het belang van het milieu moest die grond wel zo snel mogelijk opgeruimd worden. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn van afspraken. Dus van belang is niet alleen het maken van afspraken over gebieden en verantwoordelijkheden, maar ook over de kosten.

“Maak afspraken over gebieden en verantwoordelijkheden, maar ook over kosten”

“Het gebied is van iedereen,
en iedereen let er dan ook op”

Zuid-Holland: Agrarische Natuurvereniging Vockestaert pakt zwerfafval aan

Het recreatieschap Midden-Delfland heeft de Agrarische Natuurvereniging Vockestaert begin 2009 officieel de opdracht gegeven om het gebied De Zuidrand in Midden-Delfland te beheren. Boeren worden ingeschakeld voor het beheer van het 360 hectare grote terrein langs de stadsrand van Vlaardingen en Schiedam. Dit betekent meer dieren in de wei zoals koeien, paarden en schapen. De dieren worden gebruikt voor beweiding en er wordt gemaaid voor voederwinning. Onder de beheersactiviteiten valt ook het schoonhouden van het gebied. Het eerste jaar is de samenwerking een pilot. Daarna wordt bekeken of de overeenkomst voor langere tijd kan worden aangegaan. Met inschakeling van Vockestaert denkt het recreatieschap de kwaliteit van het gebied nog verder te kunnen verbeteren.

Naast het vee dat de boeren in het gebied laten grazen, wordt ook een kudde van honderd schapen ingezet. “De aanwezigheid van schapen zorgt voor extra leven in de brouwerij voor bewoners en recreanten”, vertelt Aad Kleijweg die door Vockestaert is aangesteld als beheercoördinator. “De schapen zorgen ook voor verspreiding van allerlei zaden over het gebied en dat is goed voor de biodiversiteit. Dat levert veel verschillende plantensoorten op in een relatief klein gebied vlak bij de stad. Op die manier realiseren we een verbinding tussen stad en platteland. Daardoor ontstaat grotere betrokkenheid van omwonenden en recreanten. Het gebied is van iedereen

en iedereen let er dan ook op. Je ziet bezoekers afval van anderen oprapen en in de vuilnisbak doen.” En het afval dat blijft liggen, valt onder de verantwoordelijkheid van Vockestaert. En die verantwoordelijkheid weegt met alle dieren in het gebied extra zwaar. “Een schaap dat een stuk plastic eet, kan daar dood van gaan. Dus opruimen is van groot belang.”

Landschap Erfgoed Utrecht: beheer klompenpaden goed geregeld

Het beheer van de Utrechtse klompenpaden is goed geregeld, vindt Helene Hine van Landschap Erfgoed Utrecht. Klompenpaden zijn rondwandelingen in het agrarisch cultuurlandschap. Ze gaan zoveel mogelijk over een historisch tracé en voeren over onverharde paden via boerenland en landgoederen. “Op zo’n pad heb je vaak met veel verschillende beheerders te maken. Maar er zijn duidelijke beheersafspraken gemaakt. Er staan nergens afvalbakken. Vrijwilligers lopen eens per twee weken of per maand de paden langs om ze te controleren. Ze signaleren dan of er onderhoud nodig is en zo nodig ruimen ze zwerfafval op. Alle klompenpaden in de Provincie Utrecht werken met zo’n aanpak.

“Afval dumpen
doe je niet in
de natuur!”

Groennetwerk: gezamenlijk BOA-registratie-systeem maakt omvang probleem duidelijk

Als één van de eerste projecten van het Groennetwerk in Gelderland werd in 2003 op de Noord-Veluwe zwerfafval aangepakt. Nog steeds werken politie, natuurbeheerders, particuliere grondbezitters, gemeenten en provincie op dit gebied samen. Peter Pfaff van het Groennetwerk: "Door de inventarisatie in 1993 ontstond een goed beeld van hoeveel afval er in de natuur lag. Ook hebben we uitgezocht hoeveel tijd en geld het de beheerders kostte om de troep op te ruimen. Dat opende de ogen bij bestuurders dat er echt actie nodig was." Uit die inventarisatie bleek dat vooral afvaldumpingen een probleem zijn in natuurgebieden. Er was ook wel zwerfafval rond schoolroutes en op parkeerplaatsen, maar dat probleem was minder groot. Pfaff: "Met een gezamenlijk BOA-registratiesysteem registreren alle betrokken partijen nog steeds elke afvaldumping en het zwerfafval dat ze tegenkomen. Daardoor hebben we een goed beeld over de afgelopen jaren. De algemene trend is dat afvaldumpingen op natuurterreinen ongeveer gelijk blijven, misschien licht toenemen." Wel wisselen de locaties waar er problemen zijn. Pfaff: "Daar waar strikt toezicht wordt gehouden op zwerfafval en afvaldumpingen wordt het probleem minder. Maar als het toezicht vermindert dan zie je dat op termijn terug in de toename van de hoeveelheid afval die daar ligt."

"Dankzij het registratiesysteem houden we goed de vinger aan de pols en kunnen we ingrijpen waar dat nodig is", aldus Pfaff. "Dat zorgt voor draagvlak bij bestuurders en handhavers om zich in te zetten om het aantal afvaldumpingen binnen de perken te houden. Elk jaar wordt een verslag gemaakt op basis van het BOA-registratiesysteem. Zwerfafval en afvaldumping is één van de onderwerpen in het totale handhavingverslag."

Groennetwerk is een samenwerkingsverband tussen de politieregio Noord- en Oost-Gelderland, Koninklijke Marechaussee in Havelte en Apeldoorn, en de groene buitengewoon opsporingsambtenaren (afgekort BOA), flora- en faunabeheerders van onder andere Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Geldersch Landschap. Ook zijn hier bij aangesloten de gemeenten, provincies Gelderland en Flevoland en particuliere terreineigenaren in dit deel van Gelderland.

Een BOA is een buitengewoon opsporings-ambtenaar die opsporingsbevoegdheid heeft.

Leer elkaar kennen

Voordat er sprake kan zijn van verdelen van de verantwoordelijkheid rond het opruimen en voorkomen van zwerfafval, is het belangrijk dat alle betrokkenen elkaar kennen. Door met elkaar om de tafel te zitten leer je elkaar kennen en ontstaat een globaal beeld van de problematiek. Dat biedt een basis om vervolgspraken te maken.

Ideeën voor samenwerking

Samenwerking op het gebied van zwerfafval en dumpingen verloopt soepeler als er op provinciaal of regionaal niveau een soort algemeen fonds wordt opgezet. Alle betrokken partijen dragen daar aan bij. Dat geld kan dan ingezet worden om afvaldumpingen op te ruimen. Dat voorkomt dat de betrokken partijen allemaal naar elkaar gaan zitten kijken en dat niemand iets doet.

Een convenant tussen de verschillende partijen helpt om de samenwerking vorm te geven. In zo'n convenant kan vastgelegd worden hoe zwerfafval en afvaldumpingen aangepakt worden en wie daarbij welke taak heeft. Een centraal registratiesysteem is daarbij een belangrijke randvoorwaarde. Dan wordt de omvang van de problematiek goed zichtbaar. Bovendien kan met een registratiesysteem goed bijgehouden worden wat er vervolgens met een klacht gebeurt, zoals opruimen, het opsporen en beboeten van de dader et cetera. Voor alle betrokken partijen is dan inzichtelijk of dumpingen al geregistreerd zijn en welke acties zijn ondernomen om de daders op te sporen. Dat voorkomt dubbel werk.

inzamelen en opruimen

Beheerders zijn vaak veel tijd en geld kwijt aan opruimen van zwerfafval en het legen van afvalbakken. Het plaatsen van afvalbakken lijkt misschien de meest logische remedie tegen zwerfafval, maar dat blijkt niet altijd zo te zijn. Het plaatsen van meer afvalbakken kan in sommige gevallen zelfs leiden tot meer zwerfafval, zo blijkt uit ervaringen van terreinbeheerders. Beheerders moeten zich dan ook afvragen of er wel of geen afvalbakken geplaatst moeten worden. En waar moeten die bakken dan staan? Een juiste keuze voor plaats en vorm is belangrijk. Bij het opruimen van afval dat buiten de bakken belandt, staat de beheerder niet alleen. Honderden Nederlanders zijn bereid vrijwillig de handen uit de mouwen te steken om afval op te ruimen.

Minder bakken, minder afval

Staatsbosbeheer begon tien jaar geleden met het verminderen van het aantal afvalbakken, met een positief resultaat. De bakken trokken juist vervuiling aan, omdat ze snel vol waren of niet goed werden geleegd. Nu plaatst Staatsbosbeheer alleen nog bakken op drukke plekken en bij randen van terreinen, zoals parkeerplaatsen en bezoekerscentra. De hoeveelheid afval is verminderd en de kosten van het opruimen zijn een stuk lager. Ook in Nationaal Park De Hoge Veluwe is de hoeveelheid zwerfafval sinds het verwijderen van de bakken flink afgenomen. Het levert bovendien een jaarlijkse kostenbesparing op van ongeveer 15.000 euro. Bij recreatieschappen lijkt de aanpak eveneens te werken. Bakken

worden slechts geplaatst op intensief gebruikte plekken als parkeerplaatsen, kiosken en recreatiestranden.

Hoge Veluwe: 15 procent minder afval zonder bakken

Slechts vijftientig afvalbakken staan er nog in Het Nationale Park De Hoge Veluwe, één van de grootste nationale parken in Nederland. Eerder stonden er 85 bakken door het hele park, wat veel werk betekende voor de beheerder. Nu is er minder afval, in én buiten de bakken. "Mensen nemen hun afval nu mee naar huis", vertelt parkmedewerker Richard van de Vegte. Hij hield zeven jaar geleden in samenwerking met de Stichting Nederland Schoon, KNHM en Sita een pilot 'Hoge Veluwe Natuurlijk Schoon', waarbij werd gemeten wat het effect was van het weghalen van afvalbakken. "We hebben in een druk pinksterweekend bakken weggehaald en mensen zakjes gegeven waar ze hun afval in konden doen. Die zakjes konden ze kwijt in een container op centrale plekken, zoals bij het restaurant en de uitgangen. Bij inlevering kregen ze een lootje, waarmee ze een fiets konden winnen. Veel mensen deden mee, maar ook veel mensen bleken de zakjes mee naar huis te nemen. De totale hoeveelheid afval was in dat weekend 15 procent minder. Ook de hoeveelheid zwerfafval op de gemeten trajecten was kleiner dan toen de bakken er wel stonden. We hebben in 2005 toen de meeste bakken weggehaald. Nu staan er alleen nog bakken bij kiosken, restaurants en kaartverkoopplaatsen. De hoeveelheid afval is nu, zonder extra acties, nog steeds kleiner dan toen we

“Mensen
nemen
afval mee
naar huis”

meer bakken hadden. Het scheelt ons ook een hoop werk. Die bakken moeten toch elke week, of zelfs elke dag geleegd worden. Rondom de bak ligt dan ook van alles, dus je moet ook met een prikker aan de slag. Nu hoeft dat niet meer. Dat is een kostenbesparing van zeker 15.000 euro per jaar.”

Ondergrondse afvalcontainers

Een oplossing voor overvolle afvalbakken en de hoge kosten van het legen en onderhouden van de bakken, zijn ondergrondse afvalcontainers. Van buiten zien ze eruit als normale afvalbakken, maar het zijn een soort kelders met een opslagcapaciteit van 2,5-3 m³ die een paar keer per jaar worden leeggezogen.

De RGV is ongeveer vijf jaar geleden begonnen met het plaatsen van ondergrondse afvalcontainers bij recreatieplassen. De containers worden twee tot drie keer per jaar leeggezogen en rechtstreeks afgevoerd naar de AVR in Duiven. Bij recreatieplas De Berendonck, die door de RGV wordt beheerd, zijn ongeveer 30 ondergrondse containers geplaatst. Er is geen last van stank of ongedierte. Tegelijk met het plaatsen van deze containers zijn op de extensieve plekken (zoals het wandelgebied) de voorzieningen verwijderd. Aanvankelijk nam de hoeveelheid zwerfafval langs de wandel- en fietspaden toe bij het verwijderen van de afvalbakken, maar dat is nu weer afgenomen. Ondergrondse containers vragen grote investeringen maar kunnen effectief zijn bij druk bezochte terreinen. De hoeveelheid afval, ledigingfrequentie, uurtarieven van medewerkers,

de mogelijkheid om kosten door te berekenen in parkeergelden, zijn factoren die bepalen of een investering loont.

Afvalbakken in de openbare ruimte

Stichting Nederland Schoon en CROW (nationale kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte) publiceerden in 2005 de leidraad 'Afvalbakken in de openbare Ruimte (AOR)'; een leidraad voor vormgeving, plaatsing, lediging en onderhoud van afvalbakken. In deze leidraad staan veel tips. Ook is het AOR model opgenomen. Het AOR-model adviseert om langs voet- en fietspaden op natuur- en recreatieterreinen geen afvalbakken te plaatsen, tenzij om specifieke redenen. De ervaring leert dat de intensiteit van het gebruik gering is en mensen langs deze routes eerder geneigd zijn om hun afval mee te nemen. De drempel voor het weggooiden van afval is volgens dit rapport hoger in natuurgebieden.

Wel een bak plaatsen kan juist vervuiling aantrekken. Bovendien is de frequentie van het legen van de afvalbakken laag en zijn de kosten daarvan meestal hoog. Op parkeerplaatsen van natuur- of recreatiegebieden en op plekken waar veel mensen tegelijk recreëren (zoals langs recreatiestranden binnenwaterstranden) adviseert het AOR-model om wel bakken te plaatsen.

De makers hebben voor 26 veel voorkomende locatietypen het model doorlopen en geven voor deze types concrete adviezen. 'Afvalbakken in de Openbare Ruimte' is te bestellen op www.crow.nl/shop. Het AOR-model vindt u ook op: www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

'Papier hier'

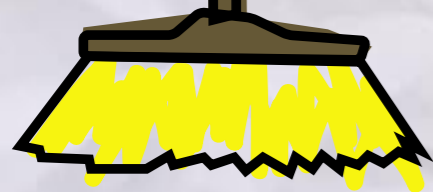
Een manier om mensen afval in een afvalbak te laten gooien, is die afvalbak aantrekkelijk te maken. Holle Bolle Gijs in de Efteling is daar natuurlijk het bekendste voorbeeld van. Die past perfect in het concept van de Efteling.

Een roepende of met knipperlichtjes versierde afvalbak is misschien niet zo geschikt voor een natuur- of recreatieterrein, maar ook met een subtielere, mooie en bijzondere vormgeving kunnen afvalbakken aantrekkelijk gemaakt worden. Te denken valt aan afvalbakken op zonne-energie maar ook bijvoorbeeld in de vorm van bomen of dieren bij een belevings- of speelbos. Verder is het belangrijk dat de bakken schoon en onbeschadigd zijn. Tot slot werkt een vorm van beloning het gebruik in de hand. Ook hier is Holle Bolle Gijs weer een mooi voorbeeld van.

Voorbeelden van tips uit de leidraad 'Afvalbakken in de openbare ruimte'

- Plaats afvalbakken langs intensief gebruikte looproutes, kruispunten, in- en uitgangen en bij verkooppunten van eten.
- Zorg op drukbezochte plekken voor herkenbare bakken in een opvallende kleur, bij voorkeur afsluitbaar en op een verharde ondergrond.
- Probeer bonnetjessystemen te voorkomen; dat is potentieel zwerfafval.
- Houd rekening met de leeftijd van de bezoekers. Als er veel jongeren zijn, speel dan in vormgeving van bakken in op wat jongeren leuk of mooi vinden.

“Niet de hele dag,
niet de hele week,
maar zo nu en dan
een blikje of papier-
tje opruimen maakt
al een wereld van
verschil”

Opruimen: vrijwilligers steken handen uit de mouwen

Een groeiende groep burgers ergert zich niet alleen aan zwerfafval, ze doen er ook zelf iets tegen. Honderden vrijwilligers hebben zich aangesloten bij de Stichting Vrijwillige Zwerfafval Opruimers (SVZO) en de actie 'Ik prik mee'. In hun eigen omgeving of een natuurgebied waar ze regelmatig wandelen of fietsen, gaan ze met een prikker of grijper aan de slag. Enkele bezoekerscentra van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben inmiddels ook een aantal grijpers om aan bezoekers uit te lenen. Beheerders van recreatie- en natuurgebieden kunnen een beroep doen op vrijwilligers om hun eigen gebied schoon te maken.

Jan Vos en Nico van Paridon, pioniers in opruimen

"Het viel ons op dat er veel zwerfafval lag op het industrieterrein in Lelystad waar wij ons bedrijf hebben", vertelt Jan Vos, één van de initiatiefnemers van de SVZO. "Toen zijn mijn vader Willem en ik zelf begonnen met opruimen. Later bedachten we dat we wel een stichting konden oprichten. Toen zijn we op markten gaan staan om vrijwilligers te werven. We hebben ook subsidie gekregen van SenterNovem om grijpers te kunnen kopen. Daarna is het heel snel gegroeid. We hebben nu negenhonderd vrijwilligers door heel Midden- en West-Nederland. We willen ook de rest van Nederland bereiken. Uiteindelijk hopen we 100.000 of meer vrijwilligers te mobiliseren." Volgens Vos is bewustwording door het opruimen de beste manier om

iets tegen zwerfafval te doen. "Je kunt wachten tot de regering iets gaat doen, maar je kunt ook zelf in actie komen. Het zwerfafval wordt opgeruimd en hopelijk weerhoudt het uiteindelijk andere mensen ervan hun rommel achteloos te laten liggen."

Een vergelijkbaar verhaal komt van Nico van Paridon, die tijdens het hardlopen vaak zwerfafval zag liggen in bossen en bermen. Hij adopteerde zijn hardloopgebied, de Bussumerheide en ging er regelmatig afval ruimen. Om andere mensen te stimuleren hetzelfde te doen, begon hij de website www.ikprikmee.nl, waar mensen kunnen aangeven waar ze actief zijn. "Het mooie aan dit concept is dat het heel laagdrempelig is", aldus Van Paridon. "Mensen zijn geen lid, er is geen nieuwsbrief, maar mensen kunnen wel op de website laten zien wat ze doen en zien wat anderen doen. Zo zie je dat je niet de enige bent en stimuleer je elkaar." Van Paridon mocht zich verheugen op veel media-aandacht: diverse kranten, tijdschriften en websites, Vroege Vogels-radio, Hart van Nederland en Wendy van Dijk's tv-programma Heel Holland Helpt. "Elke keer zie je dan weer de aanmeldingen stijgen", zegt Van Paridon.

Ik prik mee en de SVZO lijken sterk op elkaar, maar kunnen volgens de initiatiefnemers prima naast elkaar bestaan. Jan Vos: "We hebben hetzelfde doel voor ogen. Met Ik prik mee vormen we eigenlijk een samenwerkingsnetwerk. Onze leden zijn ook te zien op de kaart op ikprikmee.nl. Ik denk dat we door ook dingen samen te organiseren nog

meer mensen actief kunnen krijgen voor hetzelfde doel." Beide initiatieven hebben als basis dat de vrijwilligers zelf bepalen waar en wanneer ze actief zijn: "Je zit niet aan enorme verplichtingen vast", zegt Vos. "Ons motto is ook: niet de hele dag, niet de hele week, maar zo nu en dan een blikje of papiertje opruimen maakt al een wereld van verschil!"

José de Visser, vrijwillige opruimer

José de Visser uit het Noord-Hollandse Sint Pancras is één van de vrijwilligers van de Stichting Vrijwillige Zwerfafval Opruimers (SVZO). Ze wist haar enthousiasme in korte tijd over te brengen op honderden mensen in de regio. "Ik raapte in het gebied waar ik vaak wandel altijd al afval op en gooide het in de eerstvolgende afvalbak", vertelt José de Visser. "Ik stoorde me gewoon aan het afval, het hoort er niet. Toen zag ik een artikel in de Alkmaarsche Courant over de SVZO. Toen dacht ik: dat is wat ik wil! Ik heb me aangemeld en heb een grijper gekregen. Toen ben ik actief gaan opruimen in een wijk van Sint Pancras. Afgelopen voorjaar heb ik de Oosterdijk in Sint Pancras aangepakt. Daar wandel ik graag en er lagen vaak blikjes en papiertjes, het zag er niet uit."

De Visser ontdekte steeds meer plekken in haar omgeving die haar aandacht verdienden. Maar in haar eentje kon ze dat niet doen. Gelukkig bleken er veel meer mensen te zijn die zich aan het zwerfafval storen en er iets aan willen doen. De Visser: "In het Noord-Hollands Dagblad stond een

Betrek omwonenden bij schoonhouden van uw gebied

Mensen die in de buurt van een natuurgebied wonen, voelen zich vaak betrokken bij zo'n gebied. Ze komen er vaak en willen het ook graag aan andere mensen laten zien. Zulke betrokken buurtbewoners kunt u als beheerder betrekken bij het schoonhouden van het gebied. In overleg met de gemeente kunt u bekijken of er budget is om opruimacties op te zetten. Denk daarbij aan geld voor knijpstokken, handschoenen, vuilniszakken en consumpties. Vervolgens kunt u de buurtbewoners via een brief en een bijeenkomst vragen of ze mee willen werken aan het schoonhouden van het gebied. Daarbij mag u best benadrukken dat het gezamenlijk schoonmaken ook gewoon leuk is. Met z'n allen uit de buurt de handen uit de mouwen om het gebied nog mooier te maken! Als omwonenden zelf hun gebied schoonhouden worden ze zelf ook bewuster van zwerfafval en dit heeft ook een positieve invloed op hun omgeving. Als mensen weten dat iemand die zij kennen het gebied schoonhoudt, zullen ze minder snel afval achterlaten.

oproep om de smerigste plek van Noord-Holland aan te melden. Ik vond dat veel te negatief. Je kunt het ook op een positieve manier benaderen. Er heeft toen een artikel over mij in de krant gestaan. Daarop kwamen bij de SVZO tweehonderd reacties binnen. Nu zijn veel meer mensen in deze omgeving actief. We spreken ook zo nu en dan met een grote groep af om samen in een gebied op te ruimen. Sommige mensen houden ook van de gezelligheid van samen afval ruimen. En als je dan ziet wat je met z'n allen uit zo'n gebied halen en hoe het dan opknapt, geeft dat een geweldig gevoel."

Opruimen: samenwerking voor jaarlijkse opruimactie in De Slufter

Elke winter loopt De Slufter in het Nationaal Park Duinen van Texel enkele malen vol met zeewater uit de Noord-zee. Dat levert als De Slufter weer leeg stroomt een mooi vloedmerk op. In De Slufter is dit veelal natuurlijk aanspoelsel. Maar er ligt ook veel zwerfafval tussen. Staatsbosbeheer houdt jaarlijks een schoonmaak. Een grote klus waarbij de inzet van vrijwilligers onmisbaar is, aldus Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer zorgt voor vuilniszakken en werkhandschoenen. Het Korps Mariniers helpt bij het transport van vuilnis in De Slufter. Tatenhove BV neemt de afvoer van het vuil naar het overslagstation voor zijn rekening en de gemeente berekent geen stortkosten.

Overijssels particulier grondbezit: omwonenden helpen steeds vaker mee

Het Overijssels Particulier Grondbezit (OPG) verenigt particuliere eigenaren van het buitengebied van Overijssel. Het gaat om eigenaren van landbouwgronden, maar ook van bossen en natuurgebieden. Stafmedewerker Joukje Bosch van de OPG geeft aan dat vooral eigenaren met gebieden rondom steden last hebben van zwerfafval. OPG plaatst zo min mogelijk bakken, maar zorgt wel dat zwerfafval snel opgeruimd wordt. Beheerders houden toezicht, spreken mensen aan op hun gedrag en delen soms boetes uit. Steeds vaker helpen bewoners mee met het opruimen van de gebieden. De betrokkenheid is de afgelopen jaren groter geworden. De gebiedseigenaren hebben behoefte aan opruimacties. "Het zou mooi zijn als ze zich daar ergens centraal voor kunnen aanmelden!"

Een opschoonactie kan veel positieve publiciteit opleveren (naast dat het gebied natuurlijk schoner wordt!). Door ludieke en leuke activiteiten te organiseren komen vrijwilligers helpen. Op de site van www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl staan praktijkvoorbeelden, draaiboeken en tips om een actie succesvol te organiseren.

Beheerders kunnen oproep voor vrijwilligers plaatsen
Bent u ook op zoek naar mensen die u kunnen helpen bij de aanpak van zwerfafval? Plaats dan een oproep op de website en krijg hulp bij uw initiatief.
www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl/publiek

handhaven

In bijna alle gevallen kost het veel tijd om te achterhalen waar zwerfafval en afvaldumpingen in natuur- en recreatiegebieden vandaan komen. Als er weinig sporen zijn, wordt het bijna onmogelijk om de dader te achterhalen. In de praktijk ruimt de terreinbeheerder zulke afvaldumpingen dan maar op. Handhaving blijft vaak achterwege. De versnippering van wetten en bevoegdheden maakt het vaak lastig om een eenduidige handhaving op te zetten. Toch kan handhaving wel helpen om zwerfafval te voorkomen. Een boete schudt mensen wakker. Zeker als er veel publiciteit wordt gegeven aan boetes die uitgedeeld worden. Dan beseffen mensen dat hun gedrag ze geld kan kosten. Handhaving dient als sluitstuk van een brede integrale aanpak van zwerfafval, dan pas voegt het uitdelen van boetes écht iets toe. Eerst voorlichten en dan pas straffen. Maar wees na het voorlichten ook niet bang om door te pakken en deel dan ook boetes uit.

Drentsche Aa gebied: onderzoek naar mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking

Vertegenwoordigers van de provincie Drenthe, de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze, Haren en Assen, Staatsbosbeheer, Stichting het Drents landschap, de (veld)politie en waterschap Hunze en Aa's onderzoeken de mogelijkheid om grensoverschrijdend te gaan samenwerken om zwerfafval en afvaldumpingen in Drentse natuur- en recreatiegebieden aan te pakken. Vooral afvaldumpingen ervaren de betrokken partijen als een groot probleem. Volgens

Benno Klapwijk van de gemeente Tynaarlo kan de gebiedsgerichte aanpak van afvaldumpingen effectiever wanneer alle gebiedsbeheerders samenwerken. Volgens hem is het dan wel nodig om eerst samen te kijken naar de knelpunten en de mogelijke oplossingen. Dat is de basis voor een gemeenschappelijke visie op zwerfafval, waarbij het zowel om communicatie, beleid, uitvoering en handhaving gaat. Als de uitvoeringshandelingen eenduidig zijn in het hele gebied, vergroot dat de herkenbaarheid voor de gebiedsgebruiker. Die weet waar hij aan toe is en wat de sancties zijn als hij betrapt wordt op het achterlaten van afval in een natuur- of recreatiegebied.

Noord-Veluwe: regelmatig boetes uitdelen voor zwerfafval en afvaldumpingen

Politie, natuurbeheerders, particuliere grondbezitters, gemeenten en provincie werken in Gelderland samen om zwerfafval en afvaldumpingen in de natuur aan te pakken. Het Groennetwerk coördineert die aanpak in het kader van de totale handhavingstrategie in natuurgebieden. Peter Pfaff van het Groennetwerk: "Op de Noord-Veluwe worden regelmatig boetes uitgedeeld voor zwerfafval en afvaldumpingen. Dat valt niet altijd mee, want er ligt meestal geen visitekaartje bij." Om daders te achterhalen gaan BOA's ver. Zo worden vuilniszakken opengescheurd op zoek naar een adres of naam. Zodra er iets gevonden is, wordt degene die het afval achtergelaten heeft thuis opgezocht en wordt een boete uitgedeeld.

Op de Noord-Veluwe wordt niet alleen gewacht tot het afval er ligt om actie te ondernemen. Ook wordt gepost op plekken waar verwacht wordt dat mensen zwerfafval gaan achterlaten. Bijvoorbeeld op tien minuten rijden van de McDonalds. "Na tien minuten is het McMenu op. Dan willen mensen van hun afval af. Als afval uit het raam gegooid wordt wanneer wij er staan, dan houden we mensen aan en geven ze een boete", vertelt Pfaff.

De samenwerking en handhaving zijn door inzet van het Groennetwerk goed geregeld op de Noord-Veluwe volgens Pfaff. "Er is echter één zwak punt. Heel veel gebeurt op basis van vrijwilligheid van de betrokken partijen. Dat gaat goed zolang mensen enthousiast zijn. Maar als dat enthousiasme afneemt, zakt de bodem onder de hele aanpak weg. Daarom zijn we nu samen met de provincie Gelderland aan het kijken hoe we de samenwerking op het gebied van handhaving in natuurgebieden kunnen borgen."

Wat volgens Pfaff heel belangrijk is in de samenwerking, is om elkaar regelmatig te ontmoeten. "Organiseer in de regio regelmatig bijeenkomsten, bijvoorbeeld een Groen Café. Dan komen de verhalen los. Veel beheerders staan er letterlijk alleen voor bij het aanpakken en handhaven van zwerfafval in hun gebied. Het helpt als mensen van betrokken partijen elkaar kennen en elkaars hulp kunnen inroepen als er extra handen nodig zijn. Ook levert het herkenning en erkenning van het werk op, dat werkt stimulerend."

Laat de betrokkenen van verschillende partijen op verschillende uitvoeringsniveaus bij elkaar komen om valkuilen en successen te bespreken. In de praktijk blijkt dat beleidsmedewerkers binnen de gemeenten, de BOA's en de straatvegers weinig contact hebben met elkaar. Door contact kweek je begrip voor het werk dat de ander uitvoert en kun je elkaar beter aanvullen door praktijkervaringen uit te wisselen.

Hardnekkige groep van afvalveroorzakers niet gevoelig voor voorlichting

Handhaving is geen doel op zich. Het gaat er om dat de openbare ruimte schoon is en schoon blijft. Voorlichting helpt om mensen bewust te maken van de negatieve gevolgen van afvaldumping, maar een hardnekkige groep van afvalveroorzakers bereik je daar niet mee. Handhaven ligt dan voor de hand. Maar het valt niet altijd mee de dader aan te spreken. In veel gevallen gaat het niet om een 'heterdaadje'. De dader moet dan opgespoord worden. Soms is dat gemakkelijk, omdat mensen onbewust duidelijke sporen achterlaten. Soms is het ook een kwestie van bluf, vertelt Kees van Son van Nationaal Park Drentsche Aa. Als er in een sloot riet gedumpt is en een boerderij in de buurt heeft een nieuw rieten dak, is het het proberen waard om de boer daar op aan te spreken. Als die vervolgens het riet uit de sloot haalt, is het wel duidelijk wie de veroorzaker is. In dit geval was er bij het gesprek met de boer ook een agent in uniform aanwezig. Dat maakt indruk. Hoewel de samenwerking met de politie soms ook lastig is. Afval heeft weinig prioriteiten bij de politie. Daarom moeten de organisaties die verantwoordelijk zijn voor het beheer van een terrein, zelf kijken welke mogelijkheden er zijn om te handhaven.

Zuidoost Friesland: combinatie van communicatie en handhaven

Bij de campagne 'afval dumpen doe je niet in de natuur' die in 2006 en 2007 in Zuidoost-Friesland werd gehouden werd ook handhaving ingezet. Tijdens de campagne werkte de gemeente Opsterland samen met drie andere gemeenten, het waterschap, Natuurmonumenten, de Friese Milieufederatie, Staatsbosbeheer, ROM Zuidoost Friesland en it Fryske GEA. De campagne combineerde communicatie en handhaving. Als achterhaald kon worden wie de veroorzaker was, werd die aangesproken en werd een hersteltermijn afgesproken. Als het afval bij hercontrole nog niet verwijderd was, deed de gemeente dat op kosten van de vervuiler. De combinatie van communicatie en handhaving werkte wel, vertelt Anja Woortman, adviseur van de gemeente Opsterland. "In het eerste jaar waren er 43 misstanden, waarbij bij 39 gevallen de veroorzaker achterhaald werd. In 2007 waren er aanzienlijk minder misstanden, namelijk 24." Kanttekening daarbij is wel dat er van die 24 dumpingen maar bij zes achterhaald kon worden wie de dader was.

“Bluf helpt bij aanpakken van daders afvaldumpingen”

Projectmatig of regulier handhaven

Handhaving kan projectmatig of regulier ingezet worden. Bij projectmatige handhaving wordt tijdens een bepaalde periode intensief gehandhaafd op plekken waar veel problemen zijn met zwerfafval en afvaldumpingen. Daarvoor worden extra mensen ingezet. Beheerders van natuur- en recreatieterreinen kunnen samen in overleg met de gemeente een speciale handhavingactie zwerfafval opzetten, waarbij politie en BOA's samenwerken. In combinatie met publiciteit zorgt dat ervoor dat handhaving goed zichtbaar is. Als mensen beseffen dat hun gedrag geld kan kosten, zullen ze hun gedrag aanpassen. Het is wel belangrijk het niet bij een eenmalige actie te houden. Want dan ebt het effect weer snel weg. Dit soort acties moet je dus regelmatig herhalen en hierover communiceren naar de bezoekers van het gebied; laat weten dat er wordt gehandhaafd! De handhaving van de gemeente kan ook opgenomen worden in de reguliere taken van BOA's en politie. De zichtbaarheid van de handhaving is kleiner dan bij projectmatige handhaving. Maar het voordeel is dat iemand die zwerfafval achterlaat of afval dumpt, in principe elk moment bekeurd kan worden en niet alleen tijdens de actieperiode. Als mensen het idee hebben dat ze elk moment bekeurd kunnen worden, gaat daar ook een preventieve werking van uit.

Wet bestuurlijke boete

De Wet bestuurlijke boete is per 1 januari 2009 in werking getreden. Deze wet maakt het gemeenten mogelijk om boetes uit te delen aan iedereen die zwerfafval op straat gooit, en de opbrengst daarvan zelf te houden. Meer informatie over de bestuurlijke boete vindt u op <http://tinyurl.com/wetbestuurlijkeboete>

Tips voor BOA's

Het boekje 'Beboeten versus aanspreken' verschijnt in de tweede helft van 2009. Dit boekje staat vol goede praktijkvoorbeelden en tips op het gebied van handhaving op zwerfafval. Iedere gemeente krijgt rond de zomer van 2009 het boekje toegestuurd, aangevuld met voorbeelden van communicatie over handhaving. Voor meer informatie of voor het bestellen van extra materialen over handhaving kunt u terecht op www.samenwerkenaaneen-schonernederland.nl/gemeenten.

Analysemodel Tafel van 11 geeft inzicht in sterke en zwakke kanten handhaving

Handhaven is geen doel op zich. Het is een middel om te zorgen dat iedereen zich aan de regels houdt. Een handig hulpmiddel om na te gaan waarom regels niet worden nageleefd, is de zogenoemde Tafel van 11. Dit is een analysemodel dat bestaat uit een opsomming van 11 factoren die bepalend zijn voor de naleving van regelgeving. Dit model is ontwikkeld door het ministerie van Justitie. Toepassing van het model geeft de beleidsmaker en/of regelgever inzicht in de sterke en zwakke kanten van de naleving en handhaving. Het model kan ook gebruikt worden om handhaving op het gebied van zwerfafval en afvaldumpingen te verbeteren.

De elf factoren die bepalen dat mensen regels niet naleven zijn:

- Spontane naleving
1. Gebrekkige kennis van de regels
 2. Kosten wegen niet op tegen de baten
 3. Mate van acceptatie (begrip)
 4. Normgetrouwheid van de doelgroep
 5. Gebrek aan informele controle

Controle

6. Kans op een informele melding
7. Kans op controle
8. Kans gesnapt te worden
9. Selectie

Sanctie

10. Kans op een sanctie
11. Hoogte van een sanctie

Meer informatie over de Tafel van 11 vindt u op de website van het ministerie van Justitie: <http://tinyurl.com/tafel-van-11>

Routeplanner wijst de weg bij ontwikkelen eigen handhavingsaanpak

Door regels rond zwerfafval en afvaldumpingen beter kenbaar te maken en mensen aan te spreken op hun gedrag, wordt goed gedrag in de openbare ruimte gestimuleerd. Om gemeenten te helpen bij handhaving op zwerfafval heeft Uitvoering Afvalbeheer van SenterNovem een Routeplanner opgesteld. Hoe een gemeente precies gaat handhaven hangt af van de visie op handhaving, hoe het gemeentebestuur met de handhaving wil omgaan, het beschikbare handhavingapparaat en de lokale zwerfafvalproblematiek.

De routeplanner wijst de weg bij het ontwikkelen van een eigen gemeentelijke handhavingsaanpak. Op basis van beleidsmatige en praktische keuzes wordt een handhavingsstrategie ontwikkeld. Dit garandeert een effectieve aanpak. Nog effectiever is het als een gemeente dat beleid samen opzet met beheerders van natuur- en recreatieterreinen. Zo kunnen de taken en verantwoordelijkheden worden verdeeld.

De Routeplanner is te gebruiken voor:

- opzetten van handhavingsbeleid en handhavingstrategie,
- invullen van activiteiten,
- verbeteren van huidige aanpak.

Beleidsmedewerkers en handhavers spreken vaak een eigen taal en hebben andere doelen. Met de routeplanner krijgt u inzicht in elkaars werkkterrein: beleidsmedewerkers krijgen inzicht in de mogelijkheden van handhaving en de coördinator handhaving krijgt informatie over de inzet van handhaving op zwerfafval.

De Routeplanner bestaat uit drie delen:

1. De Planner: 20 vragen over verschillende onderwerpen om uw route te bepalen
2. Routekaarten: toelichting en keuzemogelijkheden per vraag
3. Routebeschrijving op maat: formulier voor de beschrijving van uw eigen route

Meer informatie over de routeplanner vindt u op www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl/ gemeenten. In de kennisbank op deze site vindt u onder andere praktijkvoorbeelden en factsheets over handhaving.

Bestuurlijke strafbeschikking (BSB)

Sinds 1 januari 2009 is de Bestuurlijke strafbeschikking (BSB) in de vier grote steden in werking getreden als 'pilot'. Naar verwachting wordt de BSB volgend jaar ook in andere gemeenten ingezet. De BSB werkt eigenlijk hetzelfde als de bestuurlijke boete, alleen worden in dit geval niet alle administratieve lasten bij de gemeente gelegd. Kortom: de gemeente mag wel een deel van de boete houden, maar hoeft niet alles zelf te organiseren en administreren. Meer informatie hierover is te vinden op: <http://tinyurl.com/bestuurlijkestafbeschikking>

voorlichting en preventie

Voorkomen is beter dan genezen, dat geldt ook voor zwerfafval. Het voorkomen van zwerfafval kan door mensen bewust te maken en aan te spreken op hun gedrag en door kinderen van jongs af aan het goede gedrag aan te leren. Ook kan het helpen om de kosten die worden gemaakt voor het opruimen van zwerfafval inzichtelijk te maken. Of om aan te geven hoe lang afval blijft liggen (afbraaktijden) en inzicht geven in de gevolgen voor de natuur. Bijvoorbeeld op informatieborden op natuur- en recreatiegebieden of op de website kan een overzicht worden gegeven van die kosten. Dan beseffen mensen dat het opruimen veel geld kost. Dat zorgt voor een sociale druk om geen afval te dumpen. Zorg er in ieder geval voor dat mensen snappen dat zwerfafval u als gebiedsbeheerder problemen oplevert.

Haal meer uit landelijke campagnes

Als beheerder van een natuur of –recreatieterrein is het eenvoudig om acties te organiseren door aan te sluiten bij bestaande campagnes. Zo is er elk jaar de Landelijke Opschoondag en zijn er campagnes die u als beheerder gratis kunt inzetten.

Sinds 2002 staat heel Nederland jaarlijks een week lang in het teken van zwerfafval tijdens de Week van Nederland Schoon. In die week wordt op ludieke wijze zwerfafval in de publiciteit gebracht om aandacht te vragen voor dit onderwerp. De week wordt afgesloten met de Landelijke Opschoondag. Op die dag steken gemeenten, overige

beheerders van de openbare ruimte maar ook organisaties als sportverenigingen, scouting, natuurverenigingen hun handen uit de mouwen om Nederland letterlijk op te ruimen. Landelijk wordt de actie gefaciliteerd en ondersteund met een pakket aan lokaal in te zetten materialen, tips en tricks voor het organiseren van een actie en massamediale communicatie. Inmiddels doet meer dan 50 procent van de Nederlandse gemeenten jaarlijks mee. Doordat er zoveel acties tegelijkertijd plaatsvinden, wordt een duidelijk signaal afgegeven dat zwerfafval niet kan en niet wordt geaccepteerd.

Campagnes

Recreatie in de zomer levert veel zwerfafval op. Het Impulsprogramma spreekt daarom juist in die periode in een campagne mensen aan op hun verantwoordelijkheid voor een schone omgeving. Gemeenten, VVV's, recreatieschappen, nationale parken, attractieparken en vervoerders van reizigers kunnen gratis aanhaken bij deze campagne, onder andere door campagnemateriaal te bestellen. Het is zelfs mogelijk om op enkele middelen een eigen logo en/of boodschap te laten plaatsen.

Meer informatie vindt u op de website www.samenwerken-aaneenschonernederland.nl/gemeenten. Ook vindt u op deze site inspiratie door de praktijkvoorbeelden, draai-boeken, factsheets en informatie op de kennisbank.

cadeau!”

“Doe een ander je afval niet cadeau!”

Marja van Welsen van Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard: Zomercampagne helpt mensen bewust te worden van hun gedrag

“In 2008 heeft het hoogheemraadschap via de website van SenterNovem materiaal besteld voor de zomercampagne. De posters hebben we opgehangen bij gemalen en op openbare locaties. Er drijft nogal wat zwerfafval in de watergangen. Of dat afval er per ongeluk invalt of er moedwillig wordt ingegooid, maakt niet zoveel uit. Wij moeten het opruimen en daar zijn de nodige kosten mee gemoeid. Daarom is er ons veel aan gelegen als de hoeveelheid zwerfafval in de watergangen afneemt. Vandaar dat we meededen aan de zomercampagne. We hebben de posters ook op het eigen kantoor opgehangen en hebben daar potloodjes uitgedeeld. Intern waren de reacties op de campagne positief. Logisch, onze medewerkers zijn allemaal heel alert op het voorkomen van zwerfafval. Maar van buiten hebben we geen enkele reactie op de posters

aan bewustwording. Dit jaar ben ik zeker weer van plan om materiaal te bestellen voor de zomercampagne. Want alles wat bijdraagt aan het voorkomen van zwerfafval is welkom.”

gekregen, niet positief of negatief. Toch denk ik wel dat de posters helpen. Als er geen poster hangt, kunnen mensen achteloos vuil weggooien. Door die posters staan ze toch even stil bij wat ze doen. Ik kan niet aangeven of en hoeveel minder afval het oplevert, maar het draagt zeker bij aan bewustwording. Dit jaar ben ik zeker weer van plan om materiaal te bestellen voor de zomercampagne. Want alles wat bijdraagt aan het voorkomen van zwerfafval is welkom.”

Zwerfafval opruimen rond het Zwanenwater: via maatschappelijke stages

Natuurgebied het Zwanenwater, in de duinen bij Callantsoog, is een populair wandelgebied. En dat merk je aan de rommel die mensen er achterlaten. Om dat op te ruimen is een flinke klus op een terrein van ruim zeshonderd hectare. Tot drie jaar geleden ruimde boswachter Lucien Knol van Natuurmonumenten alles zelf op. Tot hij steeds vaker benaderd werd met het verzoek om maatschappelijke stageplaatsen te verzorgen. Sinds drie jaar begeleidt Knol op eigen initiatief groepjes leerlingen van plaatselijke middelbare scholen. De scholieren helpen bij diverse beheerwerkzaamheden. Ook zet Knol ze graag in bij het opruimen van zwerfafval. Het blijkt een schot in de roos. “De jongeren zijn gevoelig voor het wedstrijdelement, het loopt al snel uit op een wedstrijdje ‘wie verzamelt de meeste troep’. Bovendien is het eenvoudig werk zonder gevaarlijk gereedschap, dus ontspannen voor zowel de jongeren als voor mij.”

onderdeel van zo'n maatschappelijke stage maak ik ook dagelijks een rondje met de jongens. Als je vertelt wat er te zien is, kweek je toch een soort respect voor de natuur. Heel oppervlakkig hoor, maar je merkt wel dat ze wegblijven en geen rotzooi meer komen trappen. En ze komen

Je hoopt natuurlijk dat het opruimen behalve een schoon natuurgebied ook wat bewustwording oplevert. Uit de directe reacties merkt Knol daar nog niet veel van. “Ik heb niet het gevoel dat ze er een blikje minder om zullen weggooien. Wat ik wel merk is dat excursies effect hebben. Als onderdeel van zo'n maatschappelijke stage maak ik ook dagelijks een rondje met de jongens. Als je vertelt wat er te zien is, kweek je toch een soort respect voor de natuur. Heel oppervlakkig hoor, maar je merkt wel dat ze wegblijven en geen rotzooi meer komen trappen. En ze komen weer terug als ze zelf kleine kinderen hebben.” Het navolgen waard? “Ja, maar je moet het als beheerder zelf leuk vinden en zelf van de grond tillen. Je deelt die dingen wel via het intranet of een nieuwsbrief, maar mijn directe collega zit 60 kilometer verderop, er valt concreet niet veel samen te werken. Gelukkig is er binnen Natuurmonumenten alle ruimte voor dit soort initiatieven”.

TIP

Scholenvoorduurzaamheid (IVN) biedt maatschappelijke projecten waarin jongeren hun eigen ideeën ontwikkelen voor inrichting en beheer van hun leefomgeving. www.scholenvoorduurzaamheid.nl (zie ook hoofdstuk 7)

school de Brök uit Meers en kunstenaar Maurice Janssen uit Maasband (Stein). Het Maasmannetje is gemaakt in het kader van het project 'Schone Maas'. Stichting Reinwater en ARK Natuurontwikkeling werkten in dit project samen met Rijkswaterstaat Limburg en Waterschap Roer en

Kunstwerk van zwerfafval vraagt aandacht voor zwerfafval langs de Maas

Het 'Maasmannetje' is een imposant kunstwerk dat is gemaakt van zwerfafval dat langs de Maas in Limburg is gevonden. Het is een coproductie van leerlingen van basisschool de Brök uit Meers en kunstenaar Maurice Janssen uit Maasband (Stein). Het Maasmannetje is gemaakt in het kader van het project 'Schone Maas'. Stichting Reinwater en ARK Natuurontwikkeling werkten in dit project samen met Rijkswaterstaat Limburg en Waterschap Roer en Overmaas om het probleem van zwerfafval langs de Maas onder de aandacht te brengen. De schoolkinderen verzamelden het zwerfafval en deden een soort onderzoek naar wat er allemaal langs de Maas wordt gevonden. De bedoeling was enerzijds om de troep op te ruimen en kinderen bewust te maken van het probleem en anderzijds om publiciteit te zoeken om het onderwerp voor het voetlicht te brengen. In 2007 hebben de leerlingen het 'Maasmannetje' aangeboden aan de Internationale Maascommissie. Bij het Palais des Congrès in Luik, waar de commissie vergaderde, hebben de kinderen het kunstwerk onthuld. Tevens werd aan de voorzitter van de Maascommissie een rapport overhandigd waarin de resultaten staan van hun uitgevoerde zwerfvuilonderzoek.

De Zwerfafvalmobiel van gemeente Enschede

Sinds kort is er bij de gemeente Enschede een Zwerfafvalmobiel te leen: een aanhanger met alles erin wat nodig is om een grote opruimactie met kinderen of jongeren

op touw te zetten. “Op een gegeven moment kregen we steeds vaker het verzoek om opruimmaterialen te mogen lenen voor het opruimen van afval”, vertelt Benno Buursink van de afdeling NatuurEducatie van de gemeente. “Jaren geleden werkte ik in de groenvoorziening, ik herinnerde me dat daar altijd een ‘calamiteitenwagen’ klaarstond; een aanhanger met daarin een motorzaag, touwen en verder alles wat nodig is bij een calamiteit, bijvoorbeeld een boom op de weg. Zo kwam ik samen met een collega op het idee voor de Zwerfafvalmobiel.”

De Zwerfafvalmobiel is een aanhanger met allerlei nuttige dingen voor een grote opruimactie erin. Hij ziet er vrolijk uit, met een afbeelding van ‘Jan de Afvalman’ erop. Aan alles is gedacht; hij is uitgerust met vijftig vuilgrijpers, bezems en genoeg vuilniszakken, maar vanwege de veiligheid ook met handschoenen en veiligheidshesjes. Verder zijn er water, zeep en handdoeken aan boord om na het opruimen de handen te wassen. “Allemaal heel eenvoudige dingen”, zegt Buursink. “Maar wel nuttig en noodzakelijk. Wij zorgen dat de wagen na terugkomst weer wordt aangevuld en steeds paraat staat. Zo maak je het heel makkelijk om een opruimactie met kinderen te organiseren.” Dat blijkt ook in de praktijk, de Zwerfafvalmobiel is populair. De wagen is nu een maand in gebruik en al vijf of zes keer geleend door wijkbeheerders en basisscholen. Hij is nog niet ingezet in natuur- of recreatiegebieden, maar ook daar leent de Zwerfafvalmobiel zich uitstekend voor.

Scholieren in Gelderland zoeken oplossingen

Jongeren van 12 tot 24 jaar veroorzaken meer zwerfafval dan de gemiddelde Nederlander, vooral in de omgeving van de school en als ze recreëren. Maar diezelfde scholieren zijn ook heel inventief om oplossingen te bedenken om zwerfafval te voorkomen en op te ruimen. Dat bewezen 800 leerlingen van Gelderse scholen voor voortgezet onderwijs in het project Zwerfafval als Uitglijder?!. Voor het project brachten de leerlingen de omvang van zwerfafval in beeld, maakten ze kennis met de partijen die bij het opruimen betrokken zijn, en deden ze zelf onderzoek naar de psychologische achtergrond van wegwerpgedrag.

Brugklassers van ORS Lek en Linge uit Culemborg vinden dat de bewustwording van het afvalprobleem al op vroege leeftijd moet beginnen. Om dit te realiseren hebben de leerlingen op de eigen oude basisschool een zelf ontworpen les verzorgd. Hiernaast hadden zij om het weggooien van afval aantrekkelijker te maken zelf een prullenbak gepimpt.

Scholieren van het Veluws College Walterbosch uit Apeldoorn presenteerden onder andere een zelfontworpen zuig-olifant. Deze stofzuiger in de vorm van een olifant, werkt op zonne-energie en bevat een verbrandingsoven. Taakgestraften kunnen met behulp van deze olifant afval opruimen. Ook presenteerden zij ‘Appie het pletbakkie’. Appie plet het pletflesje, zodat er meer afval in de afvalbak kan. Leerlingen van het Baudartius College uit Zutphen stelden onder andere voor zichzelf in te zetten bij het afvalruimen

in de gemeente, dit tegen sponsoring van een schoolfeest. Ook het plaatsen van een speciale kauwgommuur en het maken van een veegroute behoorden tot de oplossingen. Daarnaast hebben de leerlingen ook een breed onderzoek uitgevoerd waarin ze mensen ondervraagden naar de ergernis over afval in de buurt.

Het project Zwerfafval als uitglijder?! is door een team van deskundigen van Natuur en Milieu Educatie (NME) centra en het IVN Consulentenschap Gelderland georganiseerd. Deze samenwerkende NME-centra hebben zich verenigd in Scholen voor Duurzaamheid Gelderland. De kracht van dit project zit in de samenwerking tussen opdrachtgever (gemeenten, afvalbedrijf, natuurbeheerder), de school en de leerlingen. Dit levert structurele samenwerking op en partijen voelen zich samen verantwoordelijk voor het probleem.

Mensen vervuilen eigen nest niet

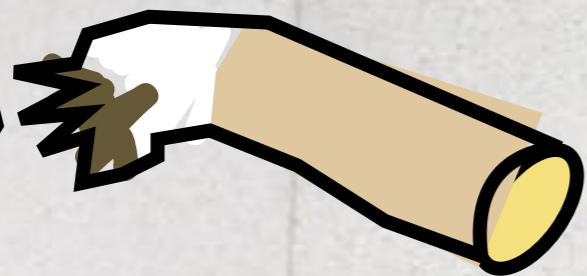
Sjaak van Dijk, boswachter van Staatsbosbeheer op de Sallandse Heuvelrug, is er van overtuigd dat hoe meer mensen een gebied waarderen, hoe minder zwerfafval en vernielingen er voorkomen. “Het gaat om binding met een gebied. Zo komen er per jaar heel veel mensen in het speelbos dat we hebben aangelegd. Maar er is nauwelijks zwerfafval te vinden. Dat komt omdat mensen dat speelbos geweldig vinden, dus daar maak je geen troep. Mensen moeten een gebied als een eigen nest gaan zien. En een eigen nest vervuilen je niet.” Volgens Van Dijk bereik

je dat door emotie aan een product te koppelen. “Dat is een stukje psychologie dat komt kijken bij het inrichten van een gebied. Dat komt niet voort uit wijsheid, maar uit ervaring”, vertelt Van Dijk. “Door mensen een gebied te laten adopteren voelen ze zich nog meer verantwoordelijk. Je kunt mensen ook betrekken bij het inrichten van een gebied. Scholen kunnen bijvoorbeeld helpen bij het heidebeheer. Zo krijgt iedere school gevoelsmatig een eigen stukje heide. Of je kunt ATB verenigingen laten meedenken over het meest gewenste tracé voor een ATB route. Door dit in het gebied duidelijk te communiceren, heeft dat ook effect op de bezoekers. Die weten dan dat het niet een anoniem stuk grond is, maar dat mensen in de omgeving er zich verantwoordelijk voor voelen.”

Kinderen fanatieke afvalprikkers

Het bezoekerscentrum Sallandse Heuvelrug in Nijverdal heeft een actie ‘Ik maak het bos schoon’. De actie komt voort uit het landelijke initiatief ‘Ik prik mee’ en is vooral gericht op kinderen. “Kinderen kunnen van ons een grijper en een emmer meekrijgen”, vertelt Hanneke Elbertsen van het bezoekerscentrum. “Als ze terugkomen, wegen we het afval dat ze hebben opgehaald. Hun naam en het gewicht aan opgehaald afval komen op een flip-over in het bezoekerscentrum te staan en ze krijgen een certificaat mee. Achterop het certificaat staat ook informatie over zwerfafval, bijvoorbeeld hoe lang bepaalde dingen erover doen om te verteren. Kinderen zijn vaak heel fanatiek, dat is mooi om te zien.”

“Door mensen een gebied te laten adopteren voelen ze zich nog meer verantwoordelijk”

In de huid van jongeren

Jongeren veroorzaken gemiddeld meer zwerfafval. Om te begrijpen waarom dat zo is, is het essentieel om de manier waarop jongeren in de wereld staan goed te begrijpen. Gedrag rond zwerfafval bij jongeren in de puberleefijd wordt beïnvloed door het type afval (grof of klein), de context (situatie, locatie) en de zoektocht naar de eigen identiteit (en welke personen daarin belangrijk zijn). Het gedrag is in deze fase behoorlijk afhankelijk van de groep waar jongeren op dat moment bij willen horen. Uit onderzoek blijkt het volgende:

Soort afval

- Afval dat gemakkelijk op de grond beland is klein van formaat (sigaretten, kauwgom) of heeft een (veronderstelde) natuurlijke afkomst (fruit). Dit gedrag is niet eens bewust, het wordt als norm gezien.
- Afval van middelgroot formaat of afval dat geluid veroorzaakt (blikje, patatbakje) komt ook vaak op de grond terecht, maar jongeren weten dat dit tegen de maatschappelijk aanvaarde norm in gaat.
- Afval dat persoonlijk overlast geeft wordt nauwelijks op de grond gegooid (glas, waardoor je een lekke band krijgt of grote stukken karton).

De context

- Hoe minder jongeren zich betrokken voelen bij de omgeving en hoe lager de 'pakkans' (zien anderen buiten mijn sociale groep dat ik wat weggooi?), hoe

makkelijker er zwerfafval wordt veroorzaakt. Betrokkenheid creëren is niet gemakkelijk. De weg van de minste weerstand is voorzieningen treffen die passen bij jongeren of duidelijke maatregelen instellen zoals beboeten.

Randvoorwaarden voor succesvolle campagnes en maatregelen

- De boodschap 'recht tussen de ogen'. Woordgrapjes of impliciete boodschappen worden niet begrepen of gewaardeerd.
- Het moet door jongeren als relevant worden ervaren. Dat houdt in dat het gaat over jongeren, dat er kennis is (niet persé begrip) over de jongerenwereld en dat ze als volwassenen worden aangesproken.
- Het prikkelen van de maatschappelijke verantwoordelijkheid (niet opleggen!)
- Inspelen op gevolgen van zwerfafval die aankomen. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen voor dieren.
- Jongeren moeten er zelf last van hebben (boetes).
- Het weggooien van afval moet makkelijker en/of leuker worden gemaakt.

Meer informatie over dit onderzoek, jongeren en zwerfafval staat op www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl.

Lespakketten voor scholen

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Stichting Nederland Schoon heeft daarom een aantal lespakketten samengesteld voor basisscholen en het voortgezet onderwijs. Beheerders van natuur- en recreatieterreinen die last hebben van zwerfafval van scholieren kunnen samen met scholen leerlingen aanspreken op hun gedrag. Deze lespakketten helpen daarbij.

Voor de basisschool is het lespakket 'Zwerfafval: mooi niet!' beschikbaar. Hierin leren de kinderen wat zwerfafval is en wat de oorzaken en gevolgen zijn. Ook denken de leerlingen mee over oplossingen voor het zwerfafvalprobleem.

Voor de onderbouw van vmbo en havo/vwo zijn er de pakketten 'Zwerfafval, kan IK er wat aan doen' en het 'Kauwgomlespakket'. Leerlingen onderzoeken zwerfafval, afbraak van zwerfafval en de invloed van zwerfafval op dieren en planten. Het Kauwgomlespakket komt terug bij vijf verschillende vakken: Nederlands, Engels, biologie, NASK en de creatieve vakken.

Daarnaast biedt Stichting Nederland Schoon onder andere aan scholen hulp bij een Schone School-aanpak. Scholen krijgen het predicaat Schone School als men de leerlingen bewust maakt op zwerfafval, regels opstelt en acties onderneemt om zwerfafval op te ruimen. Zie www.deschoneschool.nl.

Hoe wijs je mensen op gevolgen zwerfafval?

De gemeente Tynaarlo heeft voor een open dag van de gemeente eens het zwerfafval van een week verzameld. Op de open dag konden mensen raden om hoeveel kilo afval dat ging. Zulk soort acties zorgt ervoor dat mensen zich bewust worden van het probleem. Die bewustwording kan het begin zijn van ander gedrag. Een ander idee is om na een schoonmaakactie met vrijwilligers eens een bord neer te zetten met de tekst 'De kinderen uit de buurt/de scouting etc. hebben dit gebied schoongemaakt'. Daarbij wordt duidelijk dat een gebied niet vanzelf schoon blijft. En hopelijk beseffen mensen dan dat alles wat ze weggooien weer door iemand anders opgeruimd moet worden. De gemeente Den Haag heeft het plan om mensen bij de opgangen naar het strand te confronteren met billboards met een foto van hoe het strand wordt achtergelaten aan het eind van de dag (troep) en hoe het er aan het begin van de dag weer uitziet (schoon). Een soort voor en na foto, om mensen te laten zien dat de gemeente elke dag weer aan de slag moet om het strand aantrekkelijk en schoon te krijgen.

colofon

Zwerfafval? Niet in mijn gebied!

“Zwerfafval? Niet in mijn gebied!” is een uitgave van SenterNovem in het kader van het Impulsprogramma Zwerfafval. Onder het motto ‘Samen werken aan een schoner Nederland’ bundelden overheid en bedrijfsleven in 2007 de krachten om een stevige vuist te maken tegen het groeiende zwerfafvalprobleem. Het Impulsprogramma is een initiatief van VNO-NCW (ook namens MKB Nederland), VNG en het Ministerie van VROM. Voor de uitvoering tekenden Stichting Nederland Schoon, SenterNovem en VNG.

Voor advies of hulp: bel Helpdesk Afvalbeheer

Wilt u advies of ondersteuning bij het voorkomen en bestrijden van zwerfafval in uw gebied of gemeente? Neem dan contact op met Helpdesk Afvalbeheer van SenterNovem: tel (030) 214 79 79 (elke werkdag van 9.00-12.00 uur). Per mail zijn we de hele dag bereikbaar: afvalbeheer@senternovem.nl

Teksten	Communicatiebureau de Lynx en Rommelse Communicatieadvies
Vormgeving	Voorheen De Toekomst, Lori Lenssinck
Illustraties	Voorheen De Toekomst, Lori Lenssinck
Fotografie	Rita van Biesbergen, Mugmedia foto Ed Nijpels door Chris Pennarts
Publicatienummer	3UA0913
ISBN	978-90-5748-074-4

SenterNovem

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer

VNO NCW

Stichting
NederlandSchoon

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Samen werken aan een Schoner Nederland

Eén op de drie Nederlanders vindt recreatieterreinen niet schoon. Nederlanders ergeren zich het meest aan zwerfafval in parken, stranden, recreatieplassen en bossen. Ook beheerders van natuur- en recreatieterreinen storen zich aan afval in hun gebied. Maar gelukkig zijn er inmiddels ervaringen met hoe het schoner kan.

Dit boek geeft een beeld van de omvang en de aard van het probleem in natuur- en recreatiegebieden. Wie veroorzaakt het zwerfafval eigenlijk? En waar ligt het afval dan? En wie is verantwoordelijk voor opruimen? Maar bovenal laat het boek mensen aan het woord die hun ideeën, oplossingen en aanpakken met u delen. Een boek met tips en inspiratie om uw eigen gebied schoner en mooier te maken!

SenterNovem

Croeselaan 15
postbus 8242
3503 RE Utrecht
tel. (030) 214 79 79

